

Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor ENEMO

Alegeri Parlamentare Anticipate, 11 iulie 2021, Republica Moldova

EVALUARI ȘI CONCLUZII PRELIMINARE

12 Iulie, 2021

ENEMO evaluează preliminar că procesul electoral, inclusiv ziua alegerilor, sa desfășurat în principal în conformitate cu standardele internaționale. Alegerile au fost administrate eficient și într-un mod transparent de către administrația electorală, deși unele dintre cele mai importante decizii CEC au pus sub semnul întrebării imparțialitatea unora dintre membrii săi. Campania a fost competitivă, dar afectată de o serie de presupuse încălcări, inclusiv utilizarea abuzivă a resurselor administrative, finanțarea ilegală și cumpărarea voturilor. Peisajul media polarizat și în mare parte partinitor, precum și diseminarea informațiilor false, au limitat gama de puncte de vedere politice prezentate alegătorilor. Întârzierile în soluționarea plângerilor, precum și deciziile incoerente cu privire la aspectele cheie ale procesului electoral au afectat în plus securitatea juridică.

La 1 iunie 2021, Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) a detașat oficial o Misiune Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA) în Republica Moldova pentru a observa viitoarele Alegeri Parlamentare din 11 iulie 2021. Aceasta este cea de-a cincea misiune a ENEMO în Republica Moldova.

ENEMO a acreditat în total 7 experți din echipa de bază și 10 observatori pe termen lung (OTL) care activează în cinci echipe. Din cauza riscurilor de sănătate create de pandemia de COVID-19, MIOA activează parțial de la distanță, doar o parte din echipa de bază fiind detașată în țară. OTL suplimentari au fost asigurați pentru ziua alegerilor, pentru a observa un număr selectat de secții de votare. ENEMO a observat deschiderea secțiilor de votare, votarea și procesele de numărare la 158 secții de votare.

Adițional, până la 10 iulie, MIOA a ENEMO a desfășurat 738 de întâlniri, dintre care 274 cu organele electorale, 98 cu partidele politice, 58 cu candidații, 94 cu funcționarii de stat, 59 cu

mass-media, 138 cu organizațiile societății civile din țară și 17 cu alte părți interesate și a observat 23 de activități de campanie (întâlniri sau mitinguri).

Misiunea va monitoriza și va evalua mediul politic și electoral general, conduita organelor electorale, agitația electorală, echitatea de gen, procesele de votare și de totalizare a voturilor, soluționarea litigiilor electorale și alte aspecte importante ale procesului electoral, în conformitate cu standardele internaționale pentru alegeri democratice și cadrul legislativ al Republicii Moldova. ENEMO va sensibiliza comunitatea națională și comunitatea internațională cu privire la principalele provocări și probleme observate la alegeri, pledând astfel pentru modificări adecvate de politici prin adoptarea unor recomandări concrete.

Acest raport interimar se bazează pe constatările ENEMO din regiunile Republicii Moldova, observate pentru perioada pre-electorală și din ziua alegerilor. Constatările Preliminare trebuie luată în considerare împreună cu Raportul intermediar al misiunii, prezentate la 30 iunie. Misiunea va rămâne în țară până la încheierea procesului electoral pentru a urmări evoluțiile post-electorale. Un raport final, care include o evaluare completă, care va depinde parțial de desfășurarea etapelor rămase ale alegerilor, a constatărilor detaliate și a recomandărilor va fi emis în termen de șaiszeci de zile de la certificarea rezultatelor.

Misiunea internațională de observare a ENEMO pentru Alegerile Parlamentare Anticipate din 11 iulie 2021 din Republica Moldova este susținută financiar de către Delegația Uniunii Europene, Regatul Țărilor de Jos și Institutul Național Democrat. Conținutul documentului ține de responsabilitatea exclusivă a ENEMO și nu reprezintă neapărat poziția donatorilor.

Kingdom of the Netherlands

Concluzii Preliminare

Alegerile Parlamentare Anticipate din 11 iulie 2021 au fost în general competitive și drepturile fundamentale au fost în general respectate. Ziua alegerilor a avut loc într-un mediu calm, în ciuda unor nereguli observate care nu au afectat legitimitatea procesului. Prezența preliminară anunțată de CEC a fost de 48,41%. Conform rezultatelor preliminare, 2 partide politice (PAS și SOR) și 1 bloc electoral (BECS) ar putea să ia parte la componența noului Parlament.

Legislația electorală poate garanta desfășurarea alegerilor corecte și democratice în conformitate cu standardele internaționale. Cu toate acestea, din cauza problemelor identificate în practică cauzate de reglementări insuficiente sau neclare, ENEMO apreciază că reglementările existente ar fi necesar de revizuit, pentru a evita interpretările controversate și pentru a asigura un mediu electoral competitiv și echitabil.

Ziua alegerilor a fost calmă, fără incidente majore, sau încălcări detectate. După cum au raportat observatorii ENEMO la secțiile de votare observate, procedurile electorale au fost în general urmate de către PEB în conformitate cu legislația. Neregulile ce au fost identificate sunt legate în principal de accesibilitatea secțiilor de votare, măsurile de prevenire COVID-19, secretul votului, fapte izolate ale materialelor de campanie din vecinătatea secțiilor de votare etc. De asemenea, în 2 secții de votare au fost raportate semne de transport organizat al alegătorilor, iar în alte două cazuri - buletinele de vot au fost emise fără verificarea alegătorilor din sistemul SAIS-E din cauza problemelor de conexiune la internet. Femeile au fost bine reprezentate la secțiile de votare monitorizate, reprezentând 85% din numărul membrilor PEB.

CEC a îndeplinit în mare parte toate condițiile și termenele legale și și-a desfășurat activitățile în mod eficient, chiar dacă s-a confruntat cu multiple provocări, cum ar fi un buget insuficient pentru finanțarea integrală a procesului electoral, organizarea secțiilor de votare în străinătate și a celor pentru alegătorii de pe malul stâng al râului Nistru, implementarea măsurilor prevenirii COVID-19 pentru asigurarea protecției sănătății alegătorilor, a membrilor Secțiilor de Votare și a altor părți interesate.

În timp ce desfășurarea procesului electoral de către CEC a fost în general evaluată ca fiind profesională și transparentă de către majoritatea participanților, mai mulți participanți și-au exprimat îngrijorarea că, în cazuri specifice, procesul de luare a deciziilor CEC a fost motivat politic. Preocupările au fost legate de deciziile privind înființarea secțiilor de votare pentru alegătorii din străinătate și de pe malul stâng al râului Nistru, precum și de eșecul adoptării unei decizii privind transportul organizat al alegătorilor în ziua alegerilor.

Consiliile electorale de circumscripție (DEC) și birourile electorale ale secțiilor de votare (PEB) au fost formate în mare parte în termenul legal și urmând cerințele legale. Activitatea acestora a fost în general evaluată ca fiind profesională și de încredere de marea majoritate a interlocutorilor misiunii. Observatorii ENEMO au raportat mai multe modificări ale compoziției birourilor electorale, în principal din cauza retragerii membrilor acestora, precum și a deficitului

de fonduri. Cu toate acestea, problemele de înlocuire nu par să fi afectat în mod semnificativ procesul electoral.

Prevederile legale continute în Codul electoral referitoare la campaniile electorale sunt în mare parte conforme standardelor internaționale. Cu toate acestea, rămân o serie de neclarități în legislația electorală, *inter alia* lăsând spațiu pentru campanii prealabile, termene inegale pentru înregistrarea candidaților și începerea campaniilor (care afectează egalitatea de șanse) și interdicții excesive privind utilizarea simbolurilor și imaginilor de stat (care afectează libertate de exprimare).

ENEMO evaluează mediul de campanie electorală ca fiind în general liniștit și calm, până în ultimele două săptămâni dinainte de ziua alegerilor. Declarațiile radicale și mesajele intolerante exprimate au afectat imaginea campaniei electorale, unele dintre aceste mesaje conținând un limbaj discriminator sau de incitare. La fel, mediul campaniei electorale a fost afectat de campanii negative și acuzații de corupție.

Lipsa unei reacții consecvente din partea autorităților publice în ceea ce privește nerespectarea măsurilor de prevenire a COVID-19 în cadrul evenimentelor campaniei electorale este îngrijorătoare, la fel ca și acuzațiile de părtinire ale instituțiilor statului în campanie care afectează principiul egalității în rândul concurenților electorali. La fel, au fost raportate cazuri de utilizare abuzivă a resurselor administrative sub formă de vizite la instituții publice de către unii concurenți electorali, cât și campanii organizate în întreprinderi municipale din mai multe regiuni. Unele cazuri de violență, acuzații de cumpărare a voturilor și cazuri de intimidare politică au fost, de asemenea, raportate de către observatorii misiunii.

În general, situația mediatică din Moldova este una pluralistă și în același timp polarizată - cu o lipsă de independență față de interesele politice. În timp ce majoritatea mijloacelor de informare tradiționale sunt accesibile online, televiziunea este în continuare principala sursă de informații urmată de sursele de media online și rețelele sociale. Cu toate că circulația presei scrise a scăzut semnificativ, ziarele au rămas o sursă de informare majoră, în special la nivel local. Rețelele sociale au avut un rol mai important ca oricând, ceea ce a dat naștere, de asemenea, la mai multe probleme, inclusiv „știri false” și sondaje false cu o posibilă influență asupra rezultatelor alegerilor. Suplimentar, a fost înregistrată o lipsă de supraveghere a campaniei electorale și a rapoartelor mass-media referitor la alegeri.

Consiliul Audiovizualului responsabil de monitorizarea și punerea în aplicare a prevederilor privind reflectarea campaniei electorale în mass-media, nu a efectuat în mod eficient și nu a aplicat sancțiuni rapide radiodifuzorilor care au încălcat prevederile legale și drept urmare - nu a depus la CEC - raportul privind monitorizarea comportamentului mass-media în timpul campaniei – ce urma să fie depus cu 2 zile înainte de Ziua Alegerilor.

Toți candidații au avut posibilitate de a participa în campanie și au avut parte de o campanie liberă. Libertatea de exprimare în campanie fiind respectată. Cu toate acestea, mulți interlocutori ENEMO și-au exprimat îngrijorarea că mediul campaniei a fost afectat de tactici de dezinformare, situații de campanie negativă, retorică intolerantă și discursuri de ură.

Dreptul de a depune o contestație este garantat de legislație. Deși, pe măsură ce soluționarea contestațiilor avansa, s-a constatat ca reglementările existente necesită revizuire și îmbunătățiri suplimentare, deoarece nu asigură dreptul la o cale de atac eficientă. Au existat o serie de probleme identificate în practică, cum ar fi examinarea întârziată a reclamațiilor și termenele lungi de examinare, neînțelegeri fata de cine este autoritatea competentă pentru soluționarea contestațiilor și procedurile ce trebuie urmate, cât și însuși dreptul de a depune contestații. Astfel, lipsa de claritate a rezultat într-o prelungire a examinării și întârzierea soluționării unor contestații electorale. Această practică poate afecta integritatea procesului electoral și, de asemenea, poate ridica întrebări cu privire la imparțialitatea autorității competente respective, mai ales atunci când vine vorba de probleme electorale semnificative.

Context

Ultimele alegeri parlamentare desfășurate în februarie 2019 nu s-au materializat cu o majoritate parlamentară stabilă. Doar patru partide politice au depășit pragul de reprezentare necesar pentru a accede în parlament, fără însă a obține o majoritate clară: (1) Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), (2) Partidul Democrat din Moldova (PDM), (3) ACUM - o alianță electorală dintre partidele DA și PAS și (4) Partidul Șor.

Noua coaliție de guvernare constituită din blocul ACUM și PSRM, două formațiuni politice de orientare opusă, a instituit guvernul condus de Maia Sandu din partea PAS. Guvernul Sandu s-a aflat la putere timp de doar 5 luni și a fost înlocuit de un guvern condus de către Premierul Ion Chicu, numit de coaliția PSRM-PDM. Subsequent, Prim-ministrul Chicu a demisionat după ce Maia Sandu a fost aleasă președinte al Republicii Moldova în urma celui de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale din noiembrie 2020, învingându-l pe președintele în exercițiu de atunci, Igor Dodon. Demisia Premierului Chicu a fost urmată de formarea unui guvern interimar condus de către Prim-ministrul interimar Dl. Aureliu Ciocoi, Ministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene.

Alegerile parlamentare anticipate au fost declanșate după ce noul Președinte ales al țării doamna Maia Sandu și majoritatea parlamentară constituită, în principal, din deputații din partea PSRM și PDM nu au reușit să ajungă la un consens privind formarea unui nou guvern. În conformitate cu prevederile Constituției, președintele numește un candidat la funcția de prim-ministru după consultări cu fracțiunile parlamentare. În cazul în care Parlamentul nu reușește să numească un prim-ministru după cel puțin două tentative, Președintele are dreptul să dizolve Parlamentul. La 29 martie, prin demersul adresat Curții Constituționale, Maia Sandu a solicitat Curții să constate existența circumstanțelor pentru dizolvarea parlamentului. Pentru a preveni dizolvarea parlamentului, majoritatea parlamentară a declarat stare de urgență în legătură cu pandemia de COVID-19. La 28 aprilie starea de urgență a fost declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională. Ulterior, în aceeași zi, președintele Sandu a semnat decretul de dizolvare a parlamentului și a anunțat data alegerilor parlamentare anticipate – pentru 11 iulie.

Cadrul legal și sistemul electoral

Cadrul legislativ care reglementează alegerile este un cadru cuprinzător și reglementează toate aspectele legate de alegeri prin diferite acte juridice¹, completate de hotărârile CEC. Unele amendamente importante de după ultimele alegeri parlamentare din 2019 se referă la asemenea aspecte cum ar fi finanțarea campaniilor² și sistemul electoral, deși amendamentele adoptate în 2020 nu au modificat actele normative importante. Respectiv, există aspecte care trebuie îmbunătățite, ca urmare a reglementărilor neclare și incomplete.³ Cu toate acestea, în general, cadrul legal poate garanta desfășurarea unor alegeri corecte și democratice dacă acesta este pus în aplicare cu bună-credință.

Sistemul electoral a suferit schimbări importante de la ultimele alegeri parlamentare din 2019. Sistemul electoral mixt a fost anulat și a fost reintrodus sistemul de reprezentare proporțională. Datorită acestor modificări, cei 101 de deputați sunt aleși pe baza unui sistem de reprezentare proporțională (sistem de reprezentare proporțională pe liste de partid) într-o singură circumscripție națională. Pragul electoral la nivel național variază în funcție de tipul listei: 5% pentru partide sau organizații social-politice; 7% pentru un bloc electoral format din două sau mai multe partide;⁴ și 2% pentru candidații independenți. Pentru listele de candidați este obligatorie cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe. În 2019 a fost introdusă și cerința ca la fiecare zece candidați să existe cel puțin patru candidați de ambele sexe.

Administrarea procesului electoral

Alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 au fost gestionate de o administrație electorală structurată în trei niveluri: Comisia Electorală Centrală (CEC), 37⁵ Consilii electorale de circumscripție (CECE) și 2.150 Birouri electorale ale secțiilor de votare (BESV). CEC a supravegheat activitatea consiliilor electorale de circumscripție și a birourilor electorale ale secțiilor de votare, și a fost responsabilă de înregistrarea concurenților electorali, compilarea și distribuirea listelor electorale, totalizarea rezultatelor alegerilor, supravegherea finanțării

¹ Codul electoral, Legea privind partidele politice și Legea cu privire la Concepția Sistemului informațional automatizat de stat “Alegeri”, Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, Codul penal, Codul administrativ etc.

² De exemplu, reducerea limitelor donațiilor; asigurarea dreptului de donație al cetățenilor Republicii Moldova care locuiesc în străinătate; etc.

³ De exemplu, definiția campaniei electorale, soluționarea litigiilor electorale, finanțarea campaniei etc.

⁴ În 2019, ca urmare a modificărilor, pragul concurenților a fost redus - pentru un partid sau o organizație socio-politică de la 6% la 5%, iar pentru un bloc electoral de la 8% la 7% din voturile valabile.

⁵ Numărul consiliilor electorale de circumscripție se ridică la 38, dar numai 37 dintre acestea au fost constituite de CEC. CECE nr. 3, desemnat pentru circumscripția electorală Bender, nu a fost constituit. CECE nr. 37 cuprinde secțiile de votare înființate pentru alegătorii din stânga Nistrului, inclusiv municipiul Bender și unele localități din raionul Căușeni.

campaniilor etc. Consiliile electorale de circumscripție și birourile electorale ale secțiilor de votare au administrat procedurile de votare și de numărare în ziua alegerilor.

A. Comisia Electorală Centrală (CEC)

CEC s-a confruntat cu mai multe provocări în cadrul acestor alegeri, inclusiv un buget insuficient pentru finanțarea integrală a procesului electoral (în pofida mai multor cereri adresate Guvernului), provocarea organizării secțiilor de votare în străinătate și a celor pentru alegătorii din stânga Nistrului, problema de reglementare a transportului alegătorilor în ziua alegerilor, implementarea măsurilor de prevenire a infecției COVID-19 și organizarea procesului de votare, asigurând în același timp protecția sănătății alegătorilor, a membrilor organelor electorale și a altor părți interesate.

Deși desfășurarea procesului electoral de către CEC a fost în general evaluată de majoritatea interlocutorilor ca fiind profesionistă și transparentă, câțiva interlocutori și-au exprimat îngrijorarea că, în anumite cazuri, procesul de luare a deciziilor CEC a fost motivat politic. Îngrijorările s-au referit la hotărârea privind constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din străinătate, care, inițial, au fost constituite fără respectarea celor trei criterii⁶ prevăzute de Codul electoral, constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii de pe malul stâng al Nistrului, precum și neadoptarea unei hotărâri privind transportul organizat al alegătorilor în ziua alegerilor.

Cheltuielile estimate de CEC pentru desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate s-au ridicat la 125.046.700 lei⁷, dar Guvernul a alocat din fondul de rezervă al Guvernului doar 56%⁸ din cheltuielile solicitate de către CEC. Deși 12.000.000 de lei au fost oferiți în natură de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, iar 7.000.000 de lei au fost cheltuiți direct de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene pentru secțiile de votare din străinătate, au fost necesari încă 22.400.000 de lei. Conform informațiilor obținute de misiune, Guvernul ar putea oferi fonduri suplimentare, dar o decizie în acest sens nu a fost adoptată, deoarece aceasta nu a fost susținută de majoritatea membrilor Guvernului. ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la o astfel de abordare, care ar fi putut pune în pericol buna desfășurare a acestor alegeri.

CEC a decis⁹ să tipărească 3.644.642 buletine de vot, inclusiv cele pentru secțiile de votare din străinătate¹⁰, precum și cele pentru alegătorii de pe malul stâng al Nistrului¹¹. Din numărul total de buletine de vot, 2.815.844 au fost tipărite în limba de stat și 828.798 în limba rusă.

⁶ Articolul 31, alin. 3 din Codul electoral.

⁷ Hotărârea CEC Nr. [4816](#) din 30.04.2021 cu privire la aprobarea devizului de cheltuieli estimativ pentru organizarea și desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021. Devizul de cheltuieli estimativ pentru activitatea Comisiei Electorale Centrale, consiliilor electorale de circumscripție de nivelul II, birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară, birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate și cheltuieli pentru echipament/bunuri AntiCovid în sumă de 122 925,4 mii lei și Devizul de cheltuieli estimativ pentru activitatea Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral pe lângă CEC în sumă de 2 121,3 mii lei.

⁸ Hotărârea Nr. 57 din 12.05.2021 privind alocarea mijloacelor financiare.

⁹ Hotărârea CEC Nr. [5062](#) din 25.06.2021.

¹⁰ CEC a tipărit 726.700 de buletine de vot pentru secțiile de votare pentru alegătorii din străinătate, dintre care 662.600 în limba de stat și 64.100 în limba rusă.

¹¹ Pentru cele 41 de secții de votare constituite pentru alegătorii din stânga Nistrului (regiunea transnistreană) au fost tipărite 123.000 de buletine de vot, dintre care 41.000 în limba de stat și 82.000 în limba rusă.

Ședințele ordinare au fost organizate de două ori pe săptămână, iar ședințele extraordinare au avut loc la necesitate. CEC a desfășurat 30 de ședințe¹² și a adoptat în total 224 de hotărâri de la începutul perioadei electorale. Majoritatea hotărârilor s-au referit la înregistrarea concurenților electorali, constituirea organelor electorale de nivel inferior, acreditarea observatorilor, finanțarea campaniilor electorale etc.

Ședințele CEC au fost deschise pentru observatori și mass-media. CEC a reușit să informeze publicul prin difuzarea în direct a ședințelor pe Facebook și YouTube și publicarea în timp util a agendelor ședințelor și a deciziilor adoptate. CEC a organizat două conferințe de presă înainte de ziua alegerilor și cinci conferințe de presă în ziua alegerilor, pentru a informa publicul. CEC a oferit informații în timp real despre participarea la vot în ziua alegerilor și rezultatele alegerilor preliminare online, ceea ce a contribuit la transparența sporită a procesului electoral.

CEC a respectat majoritatea termenelor legale, cu excepția termenului stabilit pentru constituirea secțiilor de votare în străinătate, din cauza examinării întârziate a contestațiilor referitoare la acest subiect.

Înainte de alegerile prezidențiale din 2020, CEC a adoptat o hotărâre¹³ conform căreia transportul la secțiile de votare pentru votare conform unor înțelegeri cu terțe persoane (cu excepția cazurilor alegătorilor cu dizabilități) reprezintă o încălcare. O astfel de hotărâre nu a fost adoptată pentru actualele alegeri parlamentare anticipate. Proiectul de hotărâre la acest subiect nu a obținut un număr suficient de voturi de la membrii CEC. ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la lipsa reglementărilor privind transportul alegătorilor atunci când acesta este utilizat ca mijloc de exercitare a presiunii asupra alegătorilor și de cumpărare a voturilor.

CEC și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) au desfășurat o campanie națională de educare a alegătorilor și au publicat informații legate de procesul electoral pe propriile site-uri web. CICDE a produs și a difuzat videoclipuri pentru educarea electorală a alegătorilor și videoclipuri de la experți pe rețelele de socializare, iar CEC a produs videoclipuri informative care au fost difuzate preponderent în mass-media tradiționale pe toată perioada alegerilor.

CEC a creat un Centru de apel¹⁴ pentru alegători, care a oferit informații despre secțiile de votare, procedurile de vot etc. Operatorii Centrului de apel au oferit asistență membrilor organelor electorale de nivel inferior, precum și persoanelor responsabile de gestionarea listelor electorale în cadrul autorităților publice locale.

CEC a oferit organelor electorale de nivel inferior echipamente de protecție împotriva COVID-19. Cu toate acestea, în ziua alegerilor, măsurile de protecție nu au fost întotdeauna respectate la secțiile de votare observate de ENEMO.

¹² Misiunea a putut să observe 20 de ședințe ale CEC.

¹³ Hotărârea CEC Nr. [4390](#) din 20.10.2020 cu privire la unele aspecte ce țin de transportul organizat al alegătorilor la secțiile de votare în ziua alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

¹⁴ https://a.cec.md/ro/astazi-isi-incepe-activitatea-centrul-de-apel-pentru-alegerile-2781_99745.html

CEC s-a bazat pe instrucțiunile¹⁵ emise de Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică (CNESP) cu privire la atenuarea riscurilor pentru sănătatea publică legate de pandemia COVID-19 în timpul alegerilor. Cu toate acestea, unele măsuri prevăzute de instrucțiunile CNESP nu sunt în deplină concordanță cu legislația electorală¹⁶. Deși discrepanțele nu au fost remediate de CEC, acestea nu au afectat, în general, procedurile din ziua alegerilor.

Interlocutorii și-au exprimat încrederea generală în funcționarea Sistemului informațional automatizat de stat "Alegeri" (SIASA), care a fost testat înainte de ziua alegerilor și nu a prezentat dificultăți tehnice sau organizaționale.

B. Consiliile electorale de circumscripție (CECE)

37 de CECE au fost constituite *ad-hoc* pentru aceste alegeri, în conformitate cu cadrul legal¹⁷, toate termenele fiind respectate¹⁸. Activitatea CECE a fost în general evaluată ca fiind profesionistă și demnă de încredere de marea majoritate a interlocutorilor misiunii.

Consiliile electorale de circumscripție trebuie să fie formate dintr-un număr impar de membri, cel puțin 7 și cel mult 11. Majoritatea CECE-urilor au fost formate din 9 membri¹⁹, cu excepția CECE 1 (municipiul Chișinău) care a fost format din 11 membri și CECE 38 (pentru secțiunile de votare constituite în străinătate), care a fost format din 10 membri. CEC nu a luat măsurile necesare pentru a modifica componența CECE 38, care, în contradicție cu Codul electoral, era format dintr-un număr par de membri.

CEC a făcut 9 modificări în componența CECE, dintre care 8 înlocuiri și 1 excludere. Nu există un termen legal după care nu este permisă înlocuirea membrilor CECE. Cu toate acestea, înlocuirea membrilor nu pare să afecteze negativ procesul electoral în general.

Consiliile electorale de circumscripție au afișat toate hotărârile și alte informații relevante în locurile special stabilite la sediile lor. Mai multe CECE și-au publicat hotărârile pe pagina

¹⁵ https://gov.md/sites/default/files/hotarirea_cnesp_nr.56_din_03.06.2021.pdf

¹⁶ Conform acestor instrucțiuni, președintele organului electoral poate să înlocuiască (partea 2, alin. 2.1 b) un membru al organului electoral sau personalul auxiliar și să restricționeze accesul vizitatorilor (partea 2, alin. 2.2). Instrucțiunile CNESP conțin o referință la orele de votare (partea 4, alin. 4.11), de la 08:00 la 21:00, iar în conformitate cu Codul electoral (articolul 5), votarea în Ziua alegerilor trebuie să înceapă la ora 07:00. Predarea documentelor și a materialelor electorale se va efectua de către președintele organului electoral, însoțit de cel mult un membru (partea 5, alineatul 5.2) conform instrucțiunilor CNESP, iar în conformitate cu Codul electoral, această procedură trebuie efectuată de către președintele BESV însoțit de ofițerul de poliție și cel puțin 2 membri ai BESV respectiv (articolul 63 alineatul (6)).

¹⁷ Art. 28 alineatul (1) și Art. 80 alineatul (1) al Codului Electoral; Punctele (8) - (9) ale [Regulamentului](#) privind particularitățile constituirii și funcționării secțiilor de votare pentru alegătorii Republicii Moldova domiciliați în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului (Transnistria), municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni, aprobat prin hotărârea CEC Nr. [1567/2018](#).

¹⁸ La 13.05.2021 CEC a constituit 38 de circumscripții electorale (Hotărârea Nr. [4836](#)), iar la 21.05.2021 CEC a constituit 37 de consilii electorale de circumscripție (hotărârile Nr. 4861 – 4897). CEC nu a constituit un consiliu electoral de circumscripție pentru circumscripția electorală nr. 3 (Bender).

¹⁹ https://a.cec.md/storage/ckfinder/files/C2_tabel_date%20de%20contact%20a%20CECE%20II.pdf

oficială a unității administrative respective de nivelul al doilea²⁰. Toate consiliile electorale de circumscripție au expediat în mod sistematic hotărârile lor la CEC. Cu toate acestea, ENEMO remarcă faptul că în cadrul acestui scrutin nu a existat o secțiune dedicată pe site-ul web al CEC pentru hotărârile consiliilor electorale de circumscripție, o practică aplicată în ultimele alegeri parlamentare din 2019. ENEMO consideră că lipsa unei astfel de secțiuni dedicate este un pas în urmă în ceea ce privește transparența și informarea publicului.

C. Birourile electorale ale secțiilor de votare (BESV)

În termen legal au fost constituite 2142 secții de votare, dintre care 139 pentru alegătorii din străinătate și 44 pentru alegătorii din stânga Nistrului. După mai multe modificări ale hotărârilor CEC și mai multe hotărâri ale instanțelor judecătorești, numărul total al secțiilor de votare a fost majorat până la 2150, dintre care 150²¹ pentru alegătorii din străinătate și 41²² pentru alegătorii din stânga Nistrului.

Observatorii ENEMO au raportat că, în câteva cazuri, consiliile locale²³ și partidele politice²⁴ nu au prezentat consiliilor electorale de circumscripție candidaturi pentru BESV. În astfel de cazuri, membrii au fost desemnați din Registrul funcționarilor electorali de către consiliile electorale de circumscripție.

Observatorii ENEMO au raportat câteva cazuri de întârzieri în procesul de constituire a BESV și alegere a președinților, vicepreședinților și secretarilor acestora, care însă nu au influențat semnificativ integritatea procesului.

Consiliile electorale de circumscripție nu au respectat prevederile Codului electoral privind componența a mai mult de 2% din BESV la scară națională. Câteva BESV au avut un număr impar de membri, dar puține BESV au avut mai mulți membri decât prevede Codul electoral.

Observatorii ENEMO au raportat câteva schimbări²⁵ în componența BESV, în principal din cauza retragerii membrilor BESV, precum și a deficitului de fonduri²⁶. Cu toate acestea,

²⁰ CECE 2, Bălți; CECE 4, Anenii Noi; CECE 7, Cahul; CECE 10, Căușeni; CECE 12, Criuleni; CECE 16, Edineț; CECE 17, Fălești; CECE 18, Florești; CECE 20, Hâncești; CECE 22, Leova; CECE 24, Ocnîța; CECE 29, Soroca; CECE 30, Strășeni.

²¹ Hotărârea CEC Nr. [4966](#) din 05.06.2021 cu privire la constituirea secțiilor de votare în străinătate pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 a fost modificată prin Hotărârea nr. [4974](#) din 08.06.2021, iar apoi prin Hotărârea Nr. [5060](#) din 23.06.2021.

²² Hotărârea CEC nr. [4965](#) din 05.06.2021 – cu privire la organizarea secțiilor de votare pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului (regiunea transnistreană), municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni în cadrul alegerilor parlamentare anticipate din data de 11 iulie 2021 a fost modificată prin Hotărârea Nr. [4999](#) din 15.06.2021.

²³ Localitățile Reci și Rădeni din Călărași, precum și Ștefan Vodă (3 BESV). Municipiul Chișinău nu a reușit să asigure un cvorum atunci când Consiliul municipal a trebuit să voteze proiectul de desemnare a membrilor BESV, lăsând astfel selectarea unui număr mare de membri în BESV.

²⁴ Partidul politic „Platforma DA” nu a prezentat 38 de candidaturi în cadrul CECE 12, Criuleni. Alte partide politice nu au reușit să numească membri în toate BESV din cauza lipsei de reprezentanți, în special în sate.

²⁵ Observatorii ENEMO au raportat mai mult de 400 de înlocuiri ale membrilor BESV, în principal în Găgăuzia, Cahul, Leova, Bălți, Edineț, Soroca, Dubăsari, Șoldănești etc.

²⁶ CECE 10, Căușeni, a redus numărul de membri (de la 11 la 9) la 3 BESV, din cauza insuficienței de fonduri alocate de CEC.

schimbările în componența BESV nu par să afecteze negativ procesul electoral în general. Deși înlocuirea membrilor BESV a fost o practică larg răspândită, lista actualizată a BESV nu a fost disponibilă publicului, deoarece pe site-ul web al CEC este afișată doar componența inițială a acestora, transparența fiind afectată în cazul componenței comisiilor de nivel inferior.

Informarea alegătorilor prin distribuirea fișelor cu informații despre locul și ora votării, ce a fost practică în cadrul alegerilor anterioare, nu a fost în general desfășurată de BESV în cadrul actualelor alegeri, după cum se presupune, din cauza lipsei de fonduri. Informarea alegătorilor a fost lăsată la discreția membrilor BESV, care, în unele cazuri, au publicat informațiile pe rețelele de socializare, iar în alte cazuri, au pregătit afișe pentru a fi plasate în cele mai frecventate locuri din orașe și sate.

Câțiva interlocutori i-au informat pe observatorii ENEMO că cu o săptămână înainte de ziua alegerilor, câteva BESV au fost deschise oficial, dar încă nu funcționau, deoarece membrii lor nu au putut fi găsiți la sediul BESV.

După cum au raportat observatorii ENEMO în ziua alegerilor, femeile au avut o reprezentare bună în BESV, 85% din numărul total de membri. În ceea ce privește funcțiile de conducere, 84% dintre președinți, 77% dintre vicepreședinți și 97% dintre secretarii secțiilor de votare observate erau femei.

Înregistrarea alegătorilor

Moldova are un sistem pasiv de înregistrare a alegătorilor. Listele electorale sunt întocmite de CEC, pe baza Registrului de stat al alegătorilor. Mai mulți interlocutori ai MIOA ENEMO și-au exprimat îngrijorarea cu privire la corectitudinea²⁷ listelor electorale. Ei suspectează că un număr mare de persoane decedate și persoane care nu mai sunt în țară ar fi în continuare prezente pe listele electorale. În pofida acestor suspiciuni, cetățenii au putut solicita cu ușurință modificările necesare la listele electorale, care au fost afișate, în general, în termenul legal și au putut fi verificate de către alegători.

Numărul total de alegători din listele electorale de bază a fost 2.786.446, iar numărul total de alegători înregistrați în Registrul de stat al alegătorilor a fost 3.282.837²⁸. Diferența aceasta reprezintă persoanele fără domiciliu sau fără reședință stabilă, inclusiv persoanele care au emigrat în străinătate (237.700 alegători) și cetățenii cu drept de vot înregistrați în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului (regiunea transnistreană, 258.691). Alegătorii din regiunea transnistreană și cei fără viză de domiciliu nu au fost incluși în lista electorală de bază și au fost înregistrați în lista electorală suplimentară în ziua alegerilor. Deși sistemul centralizat

²⁷ Printre alte inexactități raportate de interlocutori, a fost menționată incertitudinea cu privire la numărul de alegători din UTA Găgăuzia, unde lista electorală națională include 130.000 de alegători, iar Registrul alegătorilor gestionat de autoritățile autonomiei găgăuze include 108.000 persoane.

²⁸ https://a.cec.md/ro/numarul-total-de-alegatori-inscrisi-in-registrul-de-stat-2781_99716.html

SIASA a contribuit la atenuarea riscurilor de fraudare a alegerilor, problema Registrului alegătorilor, care nu oferă date exacte despre alegătorii eligibili cu reședința efectivă în țară și nici informații personale actualizate despre diaspora moldovenească, rămâne a fi o problemă care afectează negativ transparența și integritatea procesului electoral.

Ca excepție, la secțiile de votare din străinătate, alegătorii au putut vota și cu pașaportul moldovenesc expirat²⁹. Guvernul a decis³⁰ să stabilească un termen pentru examinarea cererilor de eliberare a buletinelor de identitate, în termen de o lună înainte de ziua alegerilor. Aceste cereri trebuiau examinate într-un termen rezonabil, dar nu mai târziu de 2 zile înainte de ziua alegerilor, indiferent de perioada solicitată de prestare a serviciilor. În ziua alegerilor, centrele multifuncționale ale Agenției Servicii Publice³¹ au asigurat eliberarea gratuită a buletinelor de identitate temporare, la cererea alegătorilor care nu dețineau un buletin de identitate valabil. ENEMO a dat o evaluare pozitivă acestor decizii care ar facilita eliberarea actelor de identificare în termen scurt și ar permite cetățenilor să participe la alegeri.

Votarea cu urna mobilă a fost asigurată pentru alegătorii care, din motive de sănătate sau orice alt motiv justificat, nu puteau vota direct la secția de votare, precum și pentru alegătorii care nu puteau părăsi locuința sau erau internați în spital din cauza infecției COVID-19.

Înregistrarea candidaților

24 de concurenți electorali, dintre care 20 de partide politice și alte organizații social-politice³², 2 blocuri electorale³³ și 2 candidați independenți³⁴ au depus cereri de înregistrare la CEC în termenul prevăzut de legislație. Până la 18 iunie au fost înregistrați 23 de concurenți electorali din 24³⁵.

CEC a stabilit ordinea de înscriere a celor 23 de concurenți electorali în buletinul de vot în funcție de ordinea depunerii cererilor lor de înregistrare. Dacă doi sau mai mulți concurenți electorali au prezentat listele de candidați în aceeași zi, ordinea de înscriere în buletin a fost

²⁹ Punctul 7, a) din [Regulamentul](#) privind votarea cetățenilor Republicii Moldova în străinătate.

³⁰ Hotărârea Guvernului Nr [92](#) din 16.06.2021.

³¹ <https://bit.ly/3hv00qB>

³² Partidul „Acasă Construim Europa”; Partidul acțiunii comune - Congresul civic; Partidul „Șor”; PAS - Partidul Acțiune și Solidaritate; Mișcarea Profesioniștilor „Speranța-Надежда”; Partidul Democrat din Moldova; Platforma Demnitate și Adevăr; Partidul Unității Naționale; Partidul Politic „Democrația acasă”; Partidul „NOI”; Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei; Alianța pentru Unirea Românilor; Partidul Verde Ecologist; Partidul legii și dreptății; „Puterea poporului”; Partidul Regiunilor din Moldova; „Patrioții Moldovei”; Partidul Schimbării; Partidul „Noua opțiune istorică”; Partidul Muncii.

³³ Blocul Electoral "Renato Usatii"; Blocul Electoral al Comuniștilor și Socialiștilor.

³⁴ Ion Stegărescu; Veaceslav Valico.

³⁵ CEC a respins înregistrarea candidatului independent Ion Stegărescu pe motiv de lipsă a unui număr suficient de semnături ale susținătorilor.

decisă prin tragere la sorți. CEC a refuzat³⁶ să înregistreze simbolul electoral al Partidului „Noua Opțiune Istorică”, deoarece acesta era foarte asemănător cu cel al Partidului Politic PAS. Drept urmare, Partidul „Noua Opțiune Istorică” a fost unicul concurent electoral fără simbol în buletinul de vot.

Paisprezece³⁷ concurenții electorali au depus în termenul legal la CEC cereri de modificare a listelor de candidați, prin înlocuirea sau excluderea anumitor candidați. Deși toate celelalte cereri au fost aprobate, CEC a respins cererea Partidului NOI, întrucât unul dintre candidații pe care partidul a solicitat să-l includă în listă nu era cetățean al Republicii Moldova.

După ultimele modificări, numărul total de candidați la funcția de deputat înscriși pe listele blocurilor electorale, a partidelor politice și ale altor organizații socio-politice, inclusiv candidatul independent, a fost 1791, dintre care 959 (53,5%) erau bărbați și 832 (46,5%) erau femei.

Campania electorală și finanțarea acesteia

A. Campania electorală

Prevederile legale referitoare la agitația electorală, consacrate în Codul electoral, sunt în marea majoritate conforme cu standardele internaționale. Totuși, legislația electorală conține în continuare unele aspecte problematice, printre care cele prin care se permite agitația timpurie, termene inegale pentru înregistrarea candidaților și începerea campaniei (problemă ce afectează egalitatea de șanse) și interdicții excesive privind utilizarea simbolurilor și imaginilor de stat (problemă ce afectează libertatea de exprimare).³⁸

Cât privește începutul campaniei, ENEMO a observat faptul că unii concurenți electorali erau deja înregistrați, în timp ce documentele depuse la CEC de către alți concurenți electorali erau pendinte, ceea ce a creat spațiu pentru perioade inegale și diferite de agitație electorală, contrar bunelor practici, fapt care afectează egalitatea de șanse în agitația electorală.

În general, concurenții au avut posibilitatea să-și comunice mesaje în mod deschis și liber electoratului, cu respectarea libertăților de bază, precum libertatea de exprimare și de întrunire.

³⁶ Hotărârea CEC Nr. [5041](#) din 22.06.2021.

³⁷ Blocul electoral „Renato Usatii”; Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor; PAS - Partidul Acțiune și Solidaritate; Mișcarea profesională „Speranța-Надежда”; Partidul politic „Democrația acasă”; Partidul Muncii; Partidul Schimbării; Partidul pentru Dezvoltare și Consolidare a Moldovei; Partidul legii și dreptății; Partidul „Șor” Parte; Partidul Regiunilor Moldovei; Partidul Democrat din Moldova; PACE și NOI.

³⁸ Această restricție a fost însă încălcată de mai multe ori în timpul campaniei: AUR a folosit steagul și simbolurile naționale românești în timpul campaniei; BECS a folosit decizia președintelui Putin cu privire la cetățenii moldoveni domiciliați în Rusia pe pagina web a PSRM; Liderul PDM Pavel Filip a folosit pozele în care apare alături de liderii politici din SUA, Ucraina, Polonia. [Ziarul](#) PAS a scris despre istoria partidului și a folosit imagini cu Președintele tarii, Maia Sandu.

În condițiile în care a existat o varietate de concurenți electorali, reflectând un spectru larg de opțiuni politice, campania a fost în general competitivă, în pofida unei vizibilități reduse până în ultimele două săptămâni de înainte de alegeri. Platformele concurenților electorali s-au axat pe problemele sociale și economice, lupta împotriva corupției și vectorul geopolitic al țării. Cei mai vizibili concurenți politici din punctul de vedere al evenimentelor organizate și prezenței pe rețelele de socializare au fost BERU (Blocul Electoral Renato Usatîi), Partidul Șor, AUR, PAS și BECS (Blocul Electoral al Comuniștilor și Socialiștilor).

Agitația electorală s-a desfășurat preponderant prin intermediul mass-media tradiționale, dar și celei online, precum și prin platforme de socializare³⁹, panouri publicitare, campanie din ușă în ușă, distribuirea de pliante și broșuri (prin corturi stabilite în centrele orașului)⁴⁰ și întâlniri cu alegătorii. Poliția a înregistrat 34 de cazuri de afișare neautorizată a materialelor electorale.⁴¹

Cât despre impactul pandemiei de COVID-19 asupra campaniei, din cauza restricțiilor existente, majoritatea concurenților au organizat întâlniri/adunări cu un număr mic de alegători și într-o măsură mai mică întruniri pe scară mai largă. Potrivit Ministerului Afacerilor Interne, în timpul campaniei au fost organizate peste 2000 de întâlniri electorale cu un număr total de peste 120000 de participanți. În majoritatea cazurilor, observatorii ENEMO au remarcat o indiferență alarmantă față de măsurile de prevenire a infecției COVID-19. Poliția a înregistrat un număr total de 26 de cazuri privind încălcarea măsurilor de sănătate publică în timpul întâlnirilor electorale organizate de BERU, BECS, PAS, Platforma DA, PDM, AUR, Congresul Civic și PACE. Cel mai mare număr de astfel de cazuri (6) este reprezentat de întâlnirile electorale organizate de AUR, deși observatorii ENEMO au raportat că BECS, care a organizat cel mai mare număr de întruniri, a respectat rareori, dacă a respectat în general, măsurile de protecție a sănătății.

Este îngrijorătoare lipsa unei reacții consecvente din partea autorităților publice la cazurile de nerespectare a măsurilor de prevenire a COVID-19, la fel îngrijorătoare fiind și acuzațiile de atitudine părtinitoare a instituțiilor statului față de anumiți concurenți electorali, principiul egalității concurenților electorali în campanie fiind astfel pus sub semnul întrebării.

Campania electorală a fost afectată de mesaje negative și acuzații de corupție, în special în adresa președintelui Sandu și PAS. ENEMO evaluează mediul de campanie ca fiind în general pașnic și calm, deși imaginea campaniei a fost afectată de declarațiile radicale și mesajele intolerante. Unele dintre aceste mesaje conțineau limbaj rusofob sau discriminatoriu⁴² pe criteriu de rasă, naționalitate⁴³, gen, vârstă și orientare sexuală. Pentru a combate discriminarea

³⁹ În timp ce PAS, blocul Renato Usatîi și PDM au folosit preponderent Facebook, BECS, bazându-se pe electoratul pro-rus de vârstă mai înaintată, a folosit mai mult rețelele Vkontakte și Odnoklassniki.

⁴⁰ PAS, BECS, BeRU, Platforma DA au fost principalele partide care au instalat corturi în Chișinău.

⁴¹ De către BECS, PAS, AUR, BERU, PACE, PUN, Partidul Regiunilor, PDM, Partidul Acțiunii Comune-Congresul Civic, Partidul Șor, Partidul Schimbării.

⁴² La 19 iunie, BECS a organizat un „Marș în sprijinul familiei tradiționale” la Chișinău, în timpul căruia au fost aduse acuzații împotriva oricărei alte forme de familie decât cea tradițională. Același eveniment a fost organizat la Soroca, ambele cu prezența reprezentanților Bisericii.

⁴³ La 07.06, Mark Tcaciuc, liderul *Partidului Acțiunii Comune – Congresul Civic*, i-a numit pe membrii partidului AUR “unioniști-fasciști.” La 08.07 I.Dodon i-a numit “fasciști”, iar V.Voronin la 05.07 l-a numit pe Igor Grosu în același fel.

și incitarea la ură, CEC a propus concurenților electorali și mass-media să semneze un Cod de conduită⁴⁴, care însă a fost semnat de doar șapte partide politice⁴⁵.

În regiunea transnistreană agitația electorală a continuat să fie limitată sau chiar practic inexistentă, inclusiv în mediul online și pe rețele de socializare (a fost observat un număr mic de mesaje, în special despre secțiile de votare deschise pentru locuitorii din regiunea transnistreană). În această situație, alegătorii din Transnistria au avut posibilități limitate de a face o alegere informată în ziua alegerilor.⁴⁶

Printre cele mai semnificative încălcări observate de misiunea de observare în timpul campaniei au fost câteva cazuri de violență⁴⁷ și cazuri de intimidare politică. Interlocutorii misiunii au confirmat faptul că mai mulți primari au fost investigați de poliție și direcția anti-corupție în baza demersurilor deputatului PSRM Vasile Bolea depuse împotriva primarilor care nu fac parte din partidul său. Potrivit primarilor vizați, aceasta a fost o formă de intimidare politică și o încercare de a-i discredita.⁴⁸ Pe lângă asemenea caz, ENEMO a fost informată despre cel puțin 4 alte cazuri suspecte de intimidare.⁴⁹ Au fost observate și cazuri de vandalizare a materialelor de campanie.⁵⁰

Instituțiile publice sunt obligate să garanteze egalitatea de șanse atât partidelor, cât și a candidaților, în timpul campaniei electorale. Această egalitate presupune o atitudine neutră a instituțiilor centrale și locale în desfășurarea activităților lor instituționale.⁵¹ În acest sens,

⁴⁴ Cod de Conduita APA2021.pdf (cec.md)

⁴⁵ Partidul Șor, PDM, Mișcarea Profesioniștilor "Speranța-Надежда", Partidul Verde Ecologist, Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic, Partidul Politic "Partidul Legii și Dreptății", Partidul "NOI".

⁴⁶ Reprezentanții partidului AUR au încercat de trei ori să intre pe teritoriul Transnistriei, dar au fost opriți de forțele armate locale (miliția). Dreptul concurentului de a face campanie pentru alegători pe teritoriul transnistrean a fost astfel restricționat.

⁴⁷ Liderul Partidului Democrația Acasă, Vasile Costiuc, a fost lovit cu un baston de cauciuc de paznicul unui pod de tren; Primarul satului, domnul Serghei Sapunji, a încercat de câteva ori să provoace și să atace activiștii PAS; la Căușeni au fost semnalate atacuri împotriva șefului organizației teritoriale PSRM Oleg Cuciuc. La 12 iunie, în timpul unui discurs, candidatul AUR a menționat că la Criuleni o persoană a aruncat cu o piatră în geamul autocarului și l-a spart. Violeta Ivanov a fost agresată verbal de mai mulți bărbați în timpul unei întâlniri cu alegătorii din satul Boșcana. Liderul AUR, Dorin Chirtoacă, la Chișinău, la 4 iulie, ar fi încercat să-i agreseze pe V.Voronin și pe I.Dodon în timpul marșului BECS. Primarul satului Sadic a aruncat cu pietre asupra participanților la o întrunire PAS. D. Chirtoacă a fost agresat la Chișinău. În Anenii Noi, activiștii de campanie ai BECS au fost ținta a două agresiuni: la Mireni un câine a fost dezlănțuit în direcția lor, iar în Cobusca Nouă un activist a fost atacat cu spray, după cum a raportat șeful consiliului raional al Anenii Noi.

⁴⁸ Ca răspuns, Asociația Primarilor din Căușeni a adresat o scrisoare către CEC și Inspectoratul General de Poliție cu privire la presiunile exercitate de Bolea împotriva primarilor locali, scrisoare ce a fost semnată de 16 primari, inclusiv un primar din partea PSRM.

⁴⁹ Raionul Cahul, reprezentantul Blocului Electoral „Renato Usatii” a susținut că este urmărit ilegal de Poliție. Autocarul AUR a fost intimidat în Găgăuzia și impus să plece în timpul evenimentului de campanie, deoarece nu era binevenit de localnici. La Călărași, beneficiarii magazinelor Șor au susținut că sunt amenințați că vor fi lipsiți de cardurile de membru dacă nu vor vota pentru partid.

⁵⁰ Mai multe afișe ale partidului PACE au fost vandalizate în Raspopeni, în raionul Soldănești și un alt afiș a fost furat. În satul Alexandrești (raionul Râșcani), materialele PAS au fost lipite deasupra celor ale „Congresului civic” pe un panou informativ. La Căușeni, activiștii partidului Democrație Acasă au vandalizat materialele electorale ale BECS. În total, poliția a înregistrat 9 cazuri de vandalizare a materialelor electorale.

⁵¹ Comisia de la Veneția, Opinia nr. 190/2002, "Codul de Bune Practici în Materie Electorală".

Codul electoral oferă anumite garanții prin care se interzice utilizarea resurselor instituționale și a celor administrative cu scop electoral.⁵²

ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la comportamentul partinitor al unor reprezentanți ai autorităților publice locale care au fost implicați în agitația electorală și au favorizat anumiți candidați. Misiunea a constatat cel puțin 6 cazuri de implicare a acestora în activități de campanie⁵³. De asemenea, utilizarea abuzivă a resurselor administrative s-a manifestat prin vizite în instituții publice ale unor concurenți electorali⁵⁴ și organizarea agitației în întreprinderile municipale.⁵⁵ Poliția a înregistrat 4 cazuri de obstrucționare a întâlnirilor electorale ale PAS (3)⁵⁶ și AUR (1) de către autoritățile publice locale.

De asemenea, au fost raportate cazuri de asumare nejustificată a meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din fonduri publice de către autoritățile publice locale datorită sprijinului exprimat pentru un partid⁵⁷, precum și implicarea reprezentanților bisericii în campanie.

⁵² Articolul 52, para. 7 al Codului Electoral.

⁵³ La 23 iunie, Nicolae Grigorișin, primarul orașului Bălți, a organizat o întâlnire de campanie pentru BERU la Liceul teoretic din Bălți. În aceeași zi, împreună cu candidații BERU, a participat la întâlnirea cu locuitorii de pe adresa Sf. Independenți 102, or. Bălți. La 24 iunie, Grigorișin a organizat o întâlnire electorală și la Gimnaziul nr. 7 și și-a exprimat una dintre promisiunile BERU cu privire la finanțarea școlii. La 05.07, la Dondușeni, președintele Consiliului raional, Valentin Cebotari, l-a însoțit pe Igor Dodon la concertul de campanie. La 11.07, primarul satului Borogani din Leova, Elena Savitchi, a făcut agitație pentru PDM. La 12.06, Constantin Cojocari, primarul municipiului Edineț, a avut o întâlnire în aer liber la Edineț și și-a exprimat sprijinul pentru Platforma DA. La 28.06, primarul satului Căpriana, raionul Strășeni, Ion Scutaru, a făcut agitație pentru PDM. La 05.07 în comuna Regina Maria, raionul Soroca, primarul acestui sat Oleg Nastas i-a îndemnat pe toți să voteze pentru PDM, la fel a făcut și primarul comunei Schineni, raionul Soroca, Silvia Leșan. Cu toate acestea, interlocutorii ENEMO au menționat că primarii PDM ar fi fost informați despre cum să facă campanie în mod legal în timpul liber și că acest lucru nu ar constitui o încălcare. Primarul interimar al orașului Cimișlia a făcut agitație deschisă pentru partidul politic DA pe rețelele sociale (Facebook).

⁵⁴ La Călărași, doamna Monica Babuc (fost ministru al Educației al Republicii Moldova și membru PDM) a organizat o întâlnire cu profesorii unui liceu în incinta liceului în timpul programului de lucru. Reprezentanții unor autorități publice locale din Călărași au participat la întâlnirile PDM în timpul programului de lucru. La 24 iunie, PDM a organizat o întâlnire electorală în incinta Spitalului republican în timpul programului de lucru cu personalul spitalului. Partidul Șor a făcut agitație deschisă în instituțiile publice din Orhei în toată perioada campaniei.

⁵⁵ La 1 iunie, liderul PDM Pavel Filip a vorbit cu angajații companiei de troleibuze din Chișinău. Întreprinderile municipale: „Parcul de troleibuze Bălți”, „Asociația Piețelor mun. Bălți” și întreprinderea „Bio” sunt implicate în campania electorală a blocului BERU - materialele publicitare ale BERU sunt plasate în interiorul piețelor orașului și în transport public.

⁵⁶ De asemenea, interlocutorii ENEMO au menționat că APL Orhei nu permite partidului PAS să organizeze întâlniri electorale în spații publice.

⁵⁷ La 26 mai, la Anenii Noi, Igor Dodon i-a lăudat pe consilierii de partid pentru faptul că au cumpărat echipamente de oxigen pentru spital, în timp ce acestea au fost cumpărate din fondurile consiliului raional, condus de PSRM. Potrivit lui Renato Usatii, 600 de metri pătrați de plăci de pavaj în fața spitalului orașului Bălți ar fi fost cumpărate din banii săi. De fapt, mai devreme, municipiul Bălți a accesat un împrumut bancar în valoare de 60 000 000 MDL, dintre care 35 000 000 au fost deja cheltuite pentru lucrări, similare celor despre care Usatii a spus că le-a făcut din bani proprii.

Șeful filialei regionale PAS din Bălți și candidatul la funcția de deputat Boris Marcoci au atribuit partidului lor meritul pentru reconstrucția str. Konev din Bălți. De fapt, o sumă imensă de 12 000 000 MDL din bugetul orașului a fost alocată pentru lucrările de reparații ale unei străzi de 200 m lungime.

Misiunea a fost informată despre câteva cazuri suspecte de cumpărare a voturilor, prin aplicarea tehnicilor utilizate și observate la alegerile anterioare din Republica Moldova.⁵⁸

B. Finanțarea campaniei electorale

Concurenții electorali au fost obligați să deschidă un cont bancar cu mențiunea „Fond electoral”, iar toate donațiile și cheltuielile legate de campania electorală trebuiau realizate prin intermediul acestui cont bancar. CEC a stabilit plafonul general pentru mijloacele financiare ce pot fi transferate în contul ”Fond electoral” al unui concurent la aceste alegeri în sumă de 20707 lei. Concurenții electorali care nu și-au deschis un cont bancar pentru gestionarea fondurilor de campanie trebuiau să informeze CEC despre acest lucru în termen de trei zile de la înregistrarea lor în calitate de concurenți electorali. În acest caz, ei urmau să desfășoare activități de campanie fără a suporta cheltuieli financiare.

Majoritatea partidelor și blocurilor înregistrate au deschis conturi bancare oficiale pentru fondurile electorale (18 din 23). Unele partide au informat CEC despre faptul că nu vor deschide contul bancar al Fondului Electoral, deoarece nu intenționează să suporte cheltuieli în timpul campaniei⁵⁹. Alte partide și-au deschis contul bancar pentru Fondul Electoral cu întârziere.⁶⁰

Cele mai mari venituri și cheltuieli dintre toți concurenții electorali au fost înregistrate de către blocul electoral al lui Renato Usafii, majoritatea mijloacelor fiind cheltuite pentru publicitate TV. Pe locul doi și trei din punctul de vedere al cheltuielilor suportate s-au plasat BECS și, respectiv, PAS.

CEC a avut obligația conferită prin lege să efectueze o examinare prealabilă a rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale în ceea ce privește caracterul complet al informațiilor și respectarea cerințelor legale. Rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale pentru întreaga perioadă electorală trebuiau să fie transmise de către concurenții electorali înregistrați la CEC nu mai târziu decât cu două zile înainte de Ziua alegerilor.

În general, concurenții electorali au prezentat rapoarte financiare conform prevederilor legale, deși unele partide au trebuit să prezinte ulterior rapoarte corectate.⁶¹ CEC a publicat aceste rapoarte pe pagina sa web, în cea mai mare parte până la termenul limită prevăzut⁶². Cu toate acestea, reprezentanții CEC și-au exprimat îngrijorarea cu privire la lipsa mecanismelor și resurselor legale pentru verificarea surselor donațiilor și a corelației acestora cu veniturile declarate de donatori (preocupările sunt legate de verificarea originii donațiilor din străinătate și

⁵⁸ Acuzațiile se referă la activitatea magazinelor sociale ale partidului Șor în Orhei, Basarabeasca, Cimișlia și Cantemir. Toți clienții sunt prezenți în lista de alegători (posibili) ai partidului Șor și primesc diferite cadouri (în pungă fără siglă). La Moscova (Rusia) Șor ar oferi 1000 de ruble pentru vot.

⁵⁹ 5 concurenți electorali au informat despre nedeschiderea unui cont.

⁶⁰ NOI (mai multe bănci au refuzat să le deschidă cont până au reușit în sfârșit să facă acest lucru), PUN, Partidul Legii și Dreptății, Partidul Regiunilor, Partidul Oamenilor Muncii, Partidul politic PACE s-au confruntat cu probleme la deschiderea unui cont, EXIMBANK târăgând procesul, ceea ce la rândul său a condus la începere cu întârziere a campaniei.

⁶¹ Au fost primite 191 rapoarte financiare (dintre care 82 depuse repetat după efectuarea unor corectări) până la 10.07.2021

⁶² [Sustinerea financiară | \(cec.md\)](https://cec.md)

de lipsa unei metodologii cuprinzătoare pentru evaluarea donațiilor în natură), ceea ce este în contradicție cu standardele internaționale⁶³.

În contextul examinării rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale, CEC a transmis lista donatorilor individuali Serviciului Fiscal de Stat pentru a verifica sursele de origine ale donațiilor, acțiune ce poate fi evaluată ca un pas pozitiv spre creșterea transparenței. Urmare verificării de către CEC a donațiilor efectuate în țară s-a constatat că unii donatori au avut venituri anuale mai mici decât suma donată concurentului electoral respectiv, ceea ce prezintă un motiv de îngrijorare.

Concurenții electorali poartă răspundere pentru conținutul materialelor electorale distribuite sau publicate⁶⁴. Acest lucru este în conformitate cu principiile consacrate în standardele internaționale.⁶⁵ Cu toate acestea, unele partide nu au indicat clar și complet data publicării materialelor electorale, fapt ce trezește îngrijorări în legătură cu finanțarea ascunsă folosită pentru publicarea acestor materiale.⁶⁶

Majoritatea reprezentanților regionali ai partidelor, care au fost intervievați, au subliniat faptul că voluntarii nu au primit nicio remunerare bănească. Conform declarațiilor, și managerii regionali de campanie au muncit gratuit, chiar dacă pentru mulți dintre ei implicarea în activitățile de campanie reprezintă un loc de muncă cu normă întreagă. Acest lucru trezește îngrijorări cu privire la remunerarea ascunsă și netransparentă în cadrul campaniilor desfășurate de aceste partide. Misiunea a fost informată și despre angajarea minorilor (persoane cu vârsta sub 18 ani), activitatea acestora fiind declarată ca fiind de „voluntariat”.⁶⁷

Totodată, în perioada campaniei în mass-media au fost publicate mai multe articole de investigație despre implicarea tehnologiilor financiare și politice rusești în alegerile din Republica Moldova în sprijinul PSRM.⁶⁸

În general, lipsa mecanismelor legale care ar permite CEC să asigure o monitorizare complexă a cheltuielilor de campanie și a rapoartelor financiare, precum și cazurile de încălcare a legislației de către concurenții electorali, au afectat negativ transparența generală a finanțării campaniei electorale. De asemenea, această lipsă a transparenței limitează informațiile disponibile, fapt ce afectează capacitatea alegătorilor de a efectua o alegere informată.

⁶³ Comisia de la Veneția, Opinia nr. 190/2002, “Codul de Bune Practici în Materie Electorală”, Art. 108.

⁶⁴ Fiecare publicitate electorală trebuie să conțină numele concurentului electoral, data emiterii, tirajul materialului și numele tipografiei care l-a tipărit, articolul 70 din Codul electoral.

⁶⁵ Comisia de la Veneția, Opinia nr. 190/2002, “Codul de Bune Practici în Materie Electorală”, Art. 108.

⁶⁶ Observatorii ENEMO au remarcat cel puțin 3 [panouri](#) ale BECS care nu conțineau informațiile necesare. De asemenea, corturile Platformei DA și BeRU în Chișinău nu conțineau informații complete.

⁶⁷ “Garda tânără” folosită de BECS.

⁶⁸ [Bild: "Kremlinul a investit aproape 11.5 milioane euro pentru a-l face pe Igor Dodon președinte al Republicii Moldova." Socialistii au respins acuzațiile - Moldova.org](#)
[#OperationMorkovka: Moscow finances pro-Russian parties in Moldova - EU Reporter](#)
[Putin und seine Tricks: So könnte Russland die Bundestagswahl 2021 sabotieren - Politik Inland - Bild.de](#)

Mass-media

A. Peisajul mediatic⁶⁹

În linii generale, peisajul mediatic din Republica Moldova este pluralist și polarizat, fiind observată o lipsă de independență față de interesele politice. În timp ce majoritatea surselor mass-media tradiționale sunt accesibile online, televiziunea continuă să fie principala sursă de informații, urmată de mass-media online și rețelele de socializare. Televiziunea este reprezentată de treisprezece canale naționale, treizeci și șapte de canale regionale care se adresează în principal comunităților naționale și unsprezece furnizori locali de servicii media.

Piața mass-media este dominată de persoane afiliate partidelor politice, această fiind o îngrijorare menționată de unii dintre interlocutorii misiunii din sectorul mass-media, în special din cauza sprijinului acordat unor instituții mass-media moldovenești de către companiile despre care se presupune că ar fi apropiate Kremlinului, sprijin care ar avea potențialul de a influența Campania electorală.

În pofida reducerii popularității presei scrise, ziarele și-au păstrat influența în mediul online, în special la nivel local. Portalurile jurnal.md (30%), protv.md (27%), publika.md (16%), point.md, stiri.md și zdg.md (10-11%) sunt și surse de informații cu caracter politic, la fel ca și posturile de radio, două naționale, patruzeci și unu locale și douăsprezece regionale. În iunie 2021, aproximativ două treimi din populația adultă au accesat zilnic rețelele de socializare și aproximativ o treime au citit site-uri de știri sau au ascultat radioul.⁷⁰

B. Cadrul juridic de reglementare a mass-media

Chiar dacă Constituția garantează libertatea de exprimare și cadrul legal stabilește libertatea generală a presei, ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la cazurile recente de intimidare și amenințare cu violență împotriva jurnaliștilor.⁷¹

⁶⁹ Misiunea nu a desfășurat activități de monitorizare a mass-media. Constatările și concluziile din această secțiune sunt preluate din discuțiile cu interlocutorii care activează în domeniul mass-media din Republica Moldova și monitorizarea activității autorității responsabile de supravegherea conduitei mass-media (Consiliul Audiovizualului).

⁷⁰ https://ipp.md/wp-content/uploads/2021/07/Raport-BOP-2021_.pdf

⁷¹ Reprezentantul Partidului Regiunilor, Alexandr Kalinin, a insultat-o pe moderatoarea postului de televiziune ProTV în timpul [dezbaterilor electorale din 28 iunie](#). Postul de televiziune a anunțat [CEC despre faptul că respectivul candidat nu va mai putea participa la dezbateri și că partidul poate delega un alt reprezentant](#). De asemenea, [jurnaliștii de la nordnews.md au fost insultați de reprezentanți BECS](#), nemijlocit de către candidatul la funcția de deputat Alexandr Nesterovschi din Bălți. Lor nu li s-a permis să participe la întâlnirea cu alegătorii pe care Igor Dodon a avut-o la 7 iulie 2021. ENEMO a fost informată că Alexandr Nesterovschi a avut un comportament agresiv în timpul campaniei electorale împotriva jurnaliștilor. Un alt caz raportat către ENEMO s-a întâmplat la începutul lunii iunie. [Reporterul de la Ziarul de Gardă a fost amenințat de un pădurar vizat de o investigație](#). De asemenea, primarul [orașului Taraclia V. Lupov a lansat numeroase atacuri împotriva portalului](#)

Potrivit interlocutorilor misiunii, Consiliul Audiovizualului (CA), responsabil de monitorizarea punerii în aplicare a prevederilor ce reglementează reflectarea campaniilor electorale în mass-media, nu a fost eficient și nu a reușit să aplice sancțiuni rapide împotriva radiodifuzorilor care au comis încălcări ale prevederilor cadrului legal. CA a prezentat primul și singurul său raport săptămânal de monitorizare la 30 iunie 2021, pentru perioada 12-25 iunie 2021⁷². În acest raport, CA a constatat că majoritatea radiodifuzorilor monitorizați au respectat prevederile legale referitoare la reflectarea campaniei electorale. Excepție sunt ‚Prime’ în Moldova, NTV Moldova, TV6 și 10 TV, care nu au prezentat Declarația privind politica editorială pentru campania electorală și, prin urmare, nu aveau dreptul de a difuza știri la acest subiect. 10 TV a fost sancționat cu 10.000 de lei pentru încălcarea prevederilor licenței de difuzare și a fost avertizat public de două ori pentru încălcarea prevederii referitoare la informarea corectă a publicului și pentru neoferirea serviciilor de interpretare a mesajului în limbajul semnelor. Mai mult, propunerile de sancționare a posturilor de televiziune NTV Moldova, Primul în Moldova și TV6 pentru faptul că nu au asigurat o campanie echilibrată nu au întrunit numărul de voturi necesar din partea membrilor CA. Mai mulți interlocutori și-au exprimat dubiile în legătură cu corectitudinea sancțiunilor aplicate de către CA, menționând că acesta nu este perceput ca fiind independent de puterea politică și că nu se bucură de încrederea publicului.

Campania electorală și materialele reflectate în mass-media nu sunt supravegheate suficient. De asemenea, deși Codul Electoral⁷³ îl obligă să facă acest lucru, CA nu a prezentat CEC-ului raportul sumar privind monitorizarea comportamentului mass-media în Campania electorală, cu două zile înainte de Ziua Alegerilor.

Mai mult ca atât, CA are obligația de a examina și soluționa petițiile și sesizările despre comportamentul radiodifuzorilor în timpul campaniei⁷⁴. În perioada electorală, OSC și persoane fizice din țară au depus sesizări în adresa CA cu privire la comportamentul partinitor al radiodifuzorilor, în favoarea BECS⁷⁵. CA a respins toate contestațiile.

După ce candidații sunt înregistrați de către CEC, publicitatea electorală plătită în mass-media este permisă în conformitate cu Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale și trebuie să fie marcată în mod clar ca atare. Mai mulți interlocutori ENEMO au raportat că în cursul campaniei, partidele nu au folosit publicitatea plătită așa cum s-a așteptat. Cu toate acestea, OSC au raportat cazuri⁷⁶ când unele surse mass-media nu au marcat conținutul plasat în mod clar,

tuk.md, intimidând jurnaliștii și insultându-i. La 6 iulie, la întâlnirea lui Vadim Fotescu, candidat al partidului „Șor”, cu alegătorii din Taraclia, primarul Veaceslav Lupov a agresat din nou jurnaliștii portalului TUK.md, insultându-i și amenințându-i cu publicarea materialelor care i-ar demonstra acuzațiile.

⁷²În perioada raportată, au fost monitorizate principalele buletine de știri ale posturilor de televiziune și radio: „Moldova-1” (19:00); „Radio Moldova” (ora 17:00); „Primul în Moldova” (18:00); „TVR Moldova” (18:00); „Prime” (21:00); „TV8” (19:00); „Publika TV” (ora 17:00); „NTV Moldova” (19:00); „Canalul 2” (19:00); „Canalul 3” (20:00); „TV 6” (19:00); „Jurnal TV” (19:00); „PRO TV CHIȘINĂU” (19:00); „RTR Moldova” (19:00); „BTV” (19:00) și „10 TV” (20:00)

⁷³ [Art 70, p. 12 al Codului Electoral](#).

⁷⁴ Art. 75, p. 4 c al Codului serviciilor media audiovizuale.

⁷⁵ 23 iunie 2021, două sesizări nr. 41/CJI și 42/CJI 2. De asemenea, Asociația Publică „Centrul pentru Jurnalism Independent” a depus la CA sesizarea nr. 02/CJI din aceeași dată, informând despre rezultatele monitorizării unor furnizori de servicii media în ceea ce privește reflectarea campaniei electorale; 29 iunie 2021, două petiții nr. 1/NTV și nr. 3/PÎMD în aceeași zi de la doamna Cristina Durnea.

⁷⁶ Asociația Presei Libere, [al treilea Raport de Monitorizare](#).

fiind astfel imposibil să se facă diferențierea dintre conținutul jurnalistic și cel publicitar pentru a evita derutarea alegătorilor și pentru a nu transmite informații realiste de pe platforme politice.

Cadrul de reglementare oferă timp de emisie gratuit tuturor concurenților electorali, precum și reflectare echitabilă și acces la dezbateri electorale. Potrivit mai multor interlocutori ENEMO, organizarea dezbaterilor a fost un proces dificil din cauza programului de difuzare, precum și a incapacității mass-media de a comunica cu reprezentanții partidelor politice sau cu candidații, în special la nivel local. Mulți interlocutori ENEMO din sectorul mass-media s-au plâns pe dificultăți semnificative în interacțiunea cu persoanele de contact ale reprezentanților sau candidaților partidelor politice. Primele dezbateri au avut loc în perioada 15 - 17 iunie⁷⁷, în timp ce majoritatea posturilor TV au lansat runda de dezbateri în perioada 21 - 22 iunie⁷⁸, iar unii furnizori de servicii mass-media au organizat dezbateri în weekend⁷⁹. În plus, unii interlocutori ENEMO și-au exprimat dezamăgirea în legătură cu condițiile create de CEC și CA pentru mass-media și alegători. Potrivit acestora, ștacheta pentru dezbateri a fost coborâtă semnificativ în ceea ce privește profilul unor candidați care nu au manifestat respect față de reguli, moderator, telespectatori și au avut un comportament inadecvat. Acest lucru a afectat capacitatea alegătorilor de a face o alegere informată din cauza lipsei de acces la informații obiective și diverse.

Toți candidații au avut posibilitatea să facă campanie liberă și libertatea de exprimare a fost respectată. Cu toate acestea, mulți interlocutori ENEMO și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu faptul că mediul campaniei a fost afectat de tactici de dezinformare, agitație negativă, retorică intolerantă și discursuri pline de ură.⁸⁰ În plus, unele partide politice ar fi folosit un nou instrument de manipulare a alegătorilor prin cumpărarea unor sondaje false astfel încât să influențeze rezultatele alegerilor.

O evoluție pozitivă raportată de unii reprezentanți ai mass-media regionale și locale a fost cooperarea zilnică directă cu CEC, această cooperare fiind evaluată de ei ca una suficient de deschisă și eficientă.

C. Mass-media online și rețelele sociale

Având în vedere influența în creștere a numeroaselor surse mass-media online și a rețelelor sociale în reflectarea campaniei, mulți interlocutori și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu răspândirea informațiilor false care afectează rezultatele alegerilor. Întrucât legislația

⁷⁷ Radio Vocea Basarabiei, Radio Media, Drochia FM, Drochia TV, Jurnal TV, Vocea Basarabiei TV, Cotidianul TV-CTV.

⁷⁸ Moldova 1, Pro-TV Chișinău, TVR Moldova, TV 8, TV Găgăuzia, Elita TV, Studio L, TV6, Studio L, Canal Regional, etc.

⁷⁹ Prime TV, Publika TV, Canal 2, Canal 3 au organizat dezbateri electorale sâmbătă și duminică, 19 - 20 iunie și 26 - 27 iunie 2021.

⁸⁰ ENEMO a fost informată despre discursurile de ură împotriva femeilor în baza criteriului de gen observate în timpul întâlnirii politice a socialiștilor la Basarabeasca; BECS în ziarele lor „Balti News” au continuat dezinformarea și campania negativă împotriva reprezentanților BERU (Blocul Electoral Renato Usatîi și Renato Usatîi personal) și reprezentanților PAS.

moldovenească nu conține nicio prevedere care să fie direct aplicabilă pentru mass-media online și rețelele sociale, trebuie menționat faptul că, la 1 iulie 2021, Facebook a început parteneriatul extins cu AFP⁸¹ pentru a ajuta la combaterea dezinformării pe platformele sale înainte de alegeri.

ENEMO a folosit platforma CrowdTangle pentru a monitoriza activitățile partidelor politice, precum și a mass-media pe Facebook. În cursul campaniei electorale, ENEMO a monitorizat 18 pagini ale partidelor politice care au folosit rețelele sociale și spațiul online pentru a difuza conținut politic. În această perioadă partidele au publicat pe Facebook 3080 de elemente de conținut, din care în mod individual, BERU (blocul electoral Renato Usatîi) a avut 345 de postări, PAS - 334, Partidul Acțiunii Comune - Congresul civic - 323, PACE - 282, Partidul Democrat din Moldova 248, BECS 235, Partidul Politic „Democrația acasă” - 231, Partidul Șor 185, Platforma DA - 161, Partidul Unității Naționale - 128, Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei - 120, Partidul Verde Ecologist - 112, AUR - 111, „Puterea poporului” - 85, Partidul Legii și Dreptății - 81, Partidul schimbării - 53, „Noua Opțiune Istorică” - 46, Patrioții Moldovei - 0.

Aceste postări au înregistrat un număr total de 1,96 milioane de interacțiuni pe Facebook, din care până la 1,15 milioane revin doar Partidului „Democrația Acasă” și 424,2 mii revin PAS.

Partidele au comunicat în principal prin imagini foto (35,68%), video (35,19%), cât și prin Facebook live (17,03%).

Reprezentarea femeilor și bărbaților

Cadrul legal existent stabilește reglementări relevante pentru promovarea participării femeilor în viața publică și politică.⁸² Pentru creșterea reprezentării femeilor în parlament, legislația stabilește o cotă de reprezentare de 40% pentru ambele genuri în listele de candidați ale concurenților electorali. În rezultatul alegerilor parlamentare din 2019 în Parlament au ajuns doar 24 femei, inclusiv Președintele Parlamentului fiind o femeie. După alegerile parlamentare din 2019 a fost introdusă o cerință suplimentară pentru a asigura o mai bună reprezentare a femeilor. Potrivit acesteia, poziționarea candidaților pe listă este realizată conform formulei de minimum 4 candidați/candidate de fiecare gen pentru fiecare 10 mandate. Dacă cerința privind cota minimă de reprezentare nu este respectată, lista nu va fi înregistrată. Aceste două cerințe, coroborate cu sistemul electoral pe deplin proporțional, pot asigura o reprezentare mai bună a femeilor în legislativ. Cu toate acestea, o problemă rămâne lipsa reglementării în cazul retragerii mandatului

⁸¹ AFP este autorizată prin rețeaua independentă [Rețeaua Internațională de Fact-Checking](#) (IFCN). Pentru luna iulie 2021 aceasta va verifica conținutul publicat pe Facebook și Instagram în Republica Moldova.

⁸² Republica Moldova este parte la tratatele internaționale pentru protecția și promovarea dreptului femeilor, de exemplu, Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW); Convenția privind drepturile politice ale femeii. De asemenea, Republica Moldova a adoptat Legea privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați.

unei femei în parlamentul țării, care permite ca în locul acesteia fotoliul de deputat să fie ocupat de un bărbat.

În practică, problemele legate de abilitarea femeilor, promovarea drepturilor lor și egalitatea de șanse nu au fost abordate foarte mult de concurenții electorali la aceste alegeri. Doar câteva partide politice - PAS, Partidul Verde Ecologist - au vorbit despre problema abilitării femeilor. În același timp, în timpul campaniei electorale au fost observate mesaje bazate pe stereotipuri de gen și prejudecăți.⁸³ ENEMO consideră că acest tip de campanie este inacceptabil, nu contribuie la formarea unui mediu electoral sănătos și adâncește discriminarea de gen.

Trebuie menționat faptul că femeile au avut o reprezentare bună în toate birourile electorale ale secțiilor de votare monitorizate de ENEMO, 85% dintre membrii acestora fiind femei, precum și în funcții de conducere ale birourilor electorale ale secțiilor de votare (84% dintre președinți, 77% dintre vicepreședinții și 97% dintre secretarii birourilor electorale ale secțiilor de votare erau femei).

Minoritățile naționale

Potrivit Articolului 1 din Legea cu privire la drepturile persoanelor care aparțin minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, persoanele aparținând minorităților naționale sunt persoanele care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, sunt cetățeni ai ei, au particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase prin care se deosebesc de majoritatea populației - moldoveni - și se consideră de altă origine etnică.⁸⁴ Această definiție, precum și legea sunt în conformitate cu standardele internaționale⁸⁵.

Legislația actuală garantează tuturor cetățenilor dreptul egal de a alege și de fi ales indiferent de etnie sau de cunoașterea limbii oficiale a statului.

Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) a organizat instruirii pentru membrii organelor electorale și a desfășurat activități de educare a alegătorilor în limba de stat și în limba rusă. De asemenea, 682, 698 buletine de vot au fost tipărite în limba rusă.⁸⁶ CECE 36 pentru UTA Găgăuzia și-a publicat deciziile preponderent în limba rusă.

Concurenții nu au abordat problemele minorităților etnice în timpul campaniei electorale.

⁸³ Unele mesaje au vizat-o pe Președinta Sandu și o jurnalistă.

⁸⁴ Potrivit datelor recensământului din 2014, în Republica Moldova există următoarele minorități naționale: ucraineni -6,6%; găgăuzi - 4,6%; ruși-4,1%; bulgari -1,9%; romi-0,3%; altele-0,5%. <https://bit.ly/36bEi4O>

⁸⁵ [Potrivit Convenției Internaționale a Organizației Națiunilor Unite pentru Eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială din 2020](#), cadrul legal și instituțional al Republicii Moldova pentru promovarea și protecția drepturilor omului, inclusiv drepturilor membrilor minorităților etnice, este modificat periodic pentru a sigura alinierea la standardele internaționale, prioritățile naționale și aspirațiile țării pentru integrare europeană. Un accent deosebit este acordat implementării acordurilor privind drepturile omului la care Republica Moldova este parte.

⁸⁶ Hotărârea CEC Nr. [5062](#) din 25.06.2021.

Incluziunea persoanelor cu dizabilități

Cadrul legal al Republicii Moldova este în conformitate cu standardele internaționale care garantează, printre alte drepturi, dreptul de a fi implicat în viața publică și politică, de a fi ales și de a alege.⁸⁷ Chiar și așa, implicarea deplină a persoanelor cu dizabilități în procesul electoral rămâne a fi un subiect de îngrijorare.

CEC a pregătit materiale de educare a alegătorilor pentru promovarea implicării persoanelor cu dizabilități în alegeri și a pus la dispoziția birourilor electorale ale secțiilor de votare lupe, buletine de vot în limbaj Braille și cabine special de vot. CICDE a informat misiunea despre faptul că, cu ocazia instruirii, membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare au primit informații despre particularitățile asistării persoanelor cu dizabilități. Cu toate acestea, interlocutorii ENEMO au considerat măsurile luate ca fiind insuficiente, de exemplu, din cauza lipsei semnelor de orientare în secțiile de votare.

Autoritățile locale sunt responsabile pentru asigurarea accesibilității secțiilor de votare. Potrivit observatorilor ENEMO, în ziua alegerilor, 31% din secțiile de votare monitorizate erau accesibile; 31% au avut nevoie de asistență minoră și 38% au fost inaccesibile. Numărul secțiilor de votare accesibile în mod corespunzător continuă să fie o problemă. Există o presupunere adânc înrădăcinată că secțiile de votare inaccesibile nu reprezintă o problemă și, în acest caz, persoanele cu dizabilități pot vota solicitând urna mobilă. ENEMO consideră că această abordare nu contribuie la o implicare mai activă a persoanelor cu dizabilități în procesul electoral.

În timpul campaniei electorale, concurenții electorali nu au abordat necesitățile și problemele persoanelor cu dizabilități și nici misiunea nu a observat mesaje de campanie speciale care să încurajeze persoanele cu dizabilități să participe la alegeri. Concurenții nu sunt obligați să folosească limbajul semnelor pentru niciun tip de material electoral. Doar doi concurenți - PAS și PUN - au publicat programe/materiale electorale în limbajul Braille. De asemenea, PAS a organizat o întâlnire cu alegătorii cu deficiențe de vedere.

⁸⁷ Republica Moldova a ratificat Convenția ONU privind dreptul persoanelor cu dizabilități (CRPD) în 2010, iar Protocolul său opțional a fost semnat în 2018. Există, de asemenea, Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități adoptată în 2012 și Regulamentul CEC cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități adoptat în 2016.

Contestații și recursuri

Potrivit legislației electorale, contestațiile pot fi depuse de alegători și concurenți împotriva organelor electorale și concurenților electorali. Contestațiile împotriva concurenților și CEC sunt depuse direct la instanțe de judecată. Decizia Curții Supreme de Justiție (CSJ) este definitivă.

Monitorizarea soluționării contestațiilor a scos la iveală o serie de probleme. Termenele legale pentru examinarea contestațiilor sunt îndelungate, ceea ce nu asigură examinarea în timp util a presupuselor încălcări.⁸⁸ Examinarea îndelungată a contestațiilor a creat incertitudine în legătură cu aspecte cruciale ale alegerilor. De exemplu, soluționarea contestațiilor cu privire la numărul secțiilor de votare deschise în străinătate a fost una dintre problemele controversate din punct de vedere politic și a durat mai mult de zece zile. De asemenea, una dintre contestațiile importante a vizat organizarea secțiilor de votare pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului. Contestația a fost depusă de PPPDA la 7 iunie, solicitând Curții de Apel să anuleze decizia CEC nr. 4965 la 5 iunie. Curtea de Apel a pronunțat o decizie abia peste o lună, la 8 iulie, afirmând că numărul secțiilor de votare pentru alegătorii din Transnistria nu ar trebui să depășească 12. Pronunțarea unei decizii cu privire la una dintre problemele cheie cu o astfel de întârziere, cu doar două zile înainte de alegeri, a creat neînțelegeri și incertitudine, având potențialul de a afecta integritatea procesului electoral. Ținând cont de tensiunile politice legate de această problemă, examinarea tardivă poate pune sub semnul întrebării și imparțialitatea instanței. La 10 iulie decizia Curții de Apel a fost anulată de CSJ.

O altă problemă a fost lipsa unei înțelegeri privind autoritatea competentă de soluționare a contestațiilor.⁸⁹ În unul dintre cazuri, CEC a considerat contestația inadmisibilă pe motiv că reclamantul nu a putut demonstra faptul că dreptul său de alegător a fost încălcat. Același motiv a fost invocat de judecată în ambele instanțe, chiar dacă o astfel de cerință nu este prevăzută în Codul electoral. În unele cazuri, atât CEC, cât și instanțele au folosit o abordare formală pentru a respinge contestațiile. Acest lucru contrazice principiul unui sistem eficient de recurs consacrat în Codul de bune practici în materie electorală.⁹⁰

În baza celor menționate mai sus, ENEMO consideră că termenele prelungite pentru examinarea contestațiilor, precum și reglementările neclare privind organismul competent pentru soluționarea reclamațiilor și dreptul de a ataca în instanță nu asigură dreptul la o cale de atac eficientă.

Până la data de 8 iulie la CEC au fost depuse 13 contestații, dintre care una a fost satisfăcută; două remise altor autorități competente; trei contestații sunt în așteptare și cinci declarate

⁸⁸ De exemplu, contestațiile împotriva CEC trebuie să fie examinate în termen de cinci zile.

⁸⁹ De exemplu, în cazul BECS v. PAS privind abuzul de resurse de stat, CEC a considerat contestația inadmisibilă, afirmând că ar fi trebuit să fie înaintată instanței de judecată, deoarece îl privea pe concurentul electoral, dar atât Curtea de Apel, cât și CSJ au constatat faptul că CEC este autoritatea care deține competența să examineze contestația. În cazul PPPDA împotriva deciziei CEC nr. 4965 din 05/06/21, Curtea de Apel Chișinău a respins recursul ca inadmisibil, indicând faptul că concurentul nu a respectat procedura obligatorie și nu a depus o contestație/cerere inițială la CEC, CSJ a anulat decizia Curții de Apel și a returnat cauza pentru reexaminare.

⁹⁰ [Codul de Bune Practici în Materie Electorală](#), II.3.3. Comisia de la Veneția, 2002.

inadmisibile, iar două respinse. În total, au fost depuse 19 recursuri atât la Curtea de Apel, cât și la Curtea Supremă. Dintre acestea, șapte au fost parțial satisfăcute; două satisfăcute; cinci respinse; cinci declarate inadmisibile.

În procesul de examinare a contestațiilor prezentate instanțelor, s-a observat că navigarea pe portalul național al instanțelor de judecată (<https://instante.justice.md>) și găsierea tuturor deciziilor referitoare la contestații legate de alegeri este un proces dificil. Site-ul web al instanței are mai multe ferestre și secțiuni și nu conține informații complete despre cazurile în materie electorală aflate pe rol.

Pe lângă depunerea contestațiilor, Codul electoral prevede posibilitatea de a sesiza organele electorale cu privire la neregulile identificate. Pentru examinarea sesizărilor, CEC a aplicat un termen general de 30 de zile, care este un termen foarte lung. În practică, unele sesizări au fost examinate mai repede, dar la discreția CEC. După cum a afirmat reprezentantul CEC, de obicei sesizările nu conțin suficiente informații pentru constatarea încălcării. Până la data de 8 iulie CEC a primit 11 sesizări.⁹¹ Conform informațiilor disponibile, dintre acestea, o singură sesizare a fost remisă autorității competente, cu privire la cinci sesizări, CEC a emis un răspuns, iar restul erau pendinte.

Codul contravențional stabilește răspunderea administrativă pentru încălcările legislației electorale.⁹² Potrivit informațiilor oferite de Inspectoratul General al Poliției, la situația din 8 iulie, poliția primise informații și începuse investigația cu privire la 118 presupuse încălcări.⁹³ Dintre aceste cazuri, unul a fost transferat unui alt organ competent, în 16 cazuri ancheta a fost încheiată din cauza lipsei contravenției, în timp ce restul cazurilor sunt încă în curs de examinare. ENEMO consideră că încălcările în domeniul electoral ar trebui investigate în perioade scurte de timp pentru a asigura un mediu electoral echitabil și sănătos.

Ziua alegerilor

În ziua alegerilor, ENEMO a detașat 14 observatori pentru a urmări procesul de pregătire și deschidere a secțiilor de votare, procesul de votare și numărare, precum și transportarea și recepționarea materialelor electorale de către consiliile electorale de circumscripție. Observatorii ENEMO au monitorizat procedurile de deschidere a 10 secții de votare, votarea în 158 secții de votare, închiderea și numărarea voturilor în 10 secții de votare. De asemenea,

⁹¹ Patru au fost depuse de partide politice, una de către deputat în parlament, patru de către cetățeni.

⁹² Articolele 47-53 stabilesc răspunderea pentru încălcări precum împiedicarea exercitării dreptului electoral; neconvocarea CEC; împiedicarea activității organului electoral; înscrierea în mai multe liste de candidați; afișarea, producerea și/sau răspândirea neautorizată a materialelor electorale; agitație electorală în ziua alegerilor sau în ziua precedentă alegerilor; încălcări comise de membrii organului electoral etc.

⁹³ 26 de cazuri înregistrate cu privire la încălcarea măsurilor de prevenire a COVID-19 în timpul întâlnirilor electorale; 4 cazuri de imixtiune și blocare a întâlnirilor organizate cu alegătorii - de către Autoritatea Publică Locală; 34 cazuri legate de afișarea materialelor electorale; 9 cazuri de deteriorare a materialelor electorale; 9 cazuri legate de agitație electorală (ex: în locuri neautorizate); 36 cazuri referitoare la alte încălcări (insultă, huliganism, beție etc.)

ENEMO a monitorizat procesul de transmitere a materialelor electorale și totalizare a rezultatelor în 10 consilii electorale de circumscripție. În total, ENEMO a monitorizat procedurile din ziua alegerilor în 158 din 2000 de secții de votare din țară, ceea ce reprezintă 7,9% din numărul total al secțiilor de votare din Republica Moldova.

A. Procedurile la deschiderea secțiilor de votare

Observatorii ENEMO au raportat despre procedurile de deschidere la 10 secții de votare, care au fost toate evaluate pozitiv, inclusiv în ceea ce privește mediul din vecinătatea secției. Cu toate acestea, 2 din cele 10 secții de votare monitorizate au fost deschise fără prezența întregii componente a membrilor birourilor electorale ale secțiilor de votare⁹⁴.

Procedurile de deschidere au fost evaluate ca fiind transparente în 9 din cele 10 secții de votare monitorizate. Toate urnele staționare și cele mobile au fost sigilate în conformitate cu procedurile de rigoare.

Toate secțiile de votare monitorizate au fost deschise la timp (07:00). Secțiile de votare monitorizate erau echipate cu toate materialele esențiale⁹⁵ necesare votării în momentul deschiderii.

Configurarea tuturor secțiilor de votare monitorizate a fost evaluată ca fiind corespunzătoare. În linii generale, birourile electorale ale secțiilor de votare au efectuat deschiderea în mod corespunzător și conform procedurilor prescrise. Nu au fost depuse contestații legate de procedurile de deschidere în niciuna dintre secțiile de votare monitorizate.

Cu toate acestea, observatorii au raportat că măsurile de protecție COVID-19⁹⁶ nu au fost pe deplin respectate în 6 din 10 secții de votare observate.

B. Procesul de votare

Observatorii ENEMO au evaluat procesul de votare în 158 secții de votare pe parcursul Zilei alegerilor. În general, procesul de votare a fost evaluat pozitiv, fiind depistat doar un număr mic de nereguli minore în câteva secții de votare.

Cele mai îngrijorătoare nereguli au fost observate într-o secție de votare pentru alegătorii domiciliați în regiunea transnistreană, în Rezina și la una dintre secțiile de votare din UTA

⁹⁴ Într-o secție de votare monitorizată, 5 din 11 membri au fost absenți în timpul procedurilor de deschidere, în timp ce într-o altă secție de votare monitorizată 3 din 11 membri au fost absenți.

⁹⁵ Buletine de vot, liste electorale, urne de vot, cabine de vot, camera video, ștampile necesare pentru votare („Alegeri parlamentare anticipate 11.07.2021”, „Votat”, „Retras”, „Anulat”), ștampila cu numărul BESV, calculatoare cu SIASA, procese verbale, măști, mănuși, ecrane de protecție și dezinfectanți pentru mâini.

⁹⁶ Ecranele de protecție și mănușile nu erau purtate în 40% din secțiile de votare observate.

Găgăuzia. În ambele secții de votare ENEMO a observat indicii de transportare organizată a alegătorilor⁹⁷.

Mediul din jurul secțiilor de votare a fost evaluat ca fiind unul normal în 95% dintre secțiile de votare monitorizate, în timp ce la 3% din secțiile de votare observatorii au constatat prezența materialelor de campanie⁹⁸, iar la 2% semne de transportare organizată a alegătorilor și grupuri mari de alegători în fața a secției de votare.

Configurarea a 99% din secțiile de votare a fost evaluată ca fiind acceptabilă, toate materialele esențiale fiind prezente în toate secțiile de votare monitorizate. La toate secțiile de votare monitorizate urnele staționare au fost sigilate corespunzător, iar la 2% din acestea urnele mobile nu au fost sigilate corespunzător.

Nu toți membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare păreau să cunoască modalitățile de utilizare a camerelor video în ziua alegerilor. Doar în 92% dintre secțiile de votare monitorizate, observatorii au constatat faptul înregistrării video a procesului de votare.

Toate secțiile de votare monitorizate au activat cu prezența numărului minim necesar de membri ai biroului electoral al secțiilor de votare, prevăzut de legislație. Femeile au fost reprezentate bine în toate birourile electorale ale secțiilor de votare, 85% dintre membrii acestora fiind femei, inclusiv în funcțiile de conducere ale birourilor electorale ale secțiilor de votare (84% dintre președinți, 77% dintre vicepreședinți și 97% dintre secretari erau femei) la secțiile de votare monitorizate.

Măsurile de protecție COVID-19 nu au fost pe deplin respectate în 25% din secțiile de votare observate⁹⁹.

Procedurile de identificare a alegătorilor au fost respectate în 98% din secțiile de votare monitorizate, în timp ce în 2%¹⁰⁰ au fost eliberate buletinele de vot fără verificarea alegătorilor în sistemul SIASA. La 8% dintre secțiile de votare monitorizate s-a observat o anumită încălcare a caracterului secret al votului, în principal din cauza organizării necorespunzătoare a cabinelor de vot sau prezenței mai multor persoane în cabina de vot.

Observatorii au constatat gestionarea corectă a procesului de votare de către birourile electorale ale secțiilor de votare și funcționarea corespunzătoare a 97% din secțiile de votare monitorizate, în timp ce 3% din secțiile de votare monitorizate au fost mai mult sau mai puțin aglomerate. În

⁹⁷ În secția de votare 37/36, Rezina, 2 mașini transportau în mod continuu alegătorii la una dintre secțiile de votare deschise pentru alegătorii transnistreni. O situație similară s-a întâmplat în secția de votare 36/37, în UTA Găgăuzia, unde au fost observate și grupuri mari de alegători în fața secției de votare.

⁹⁸ La o secție de votare din cadrul CECE 9, Călărași și la trei secții de votare din Strășeni.

⁹⁹ La 15% din secțiile de votare observate, membrii BESV nu purtau ecrane de protecție și la 10% nu toți membrii BESV purtau mănuși.

¹⁰⁰ Buletinele de vot au fost eliberate fără verificarea în SIASA din cauza lipsei temporare a conexiunii la internet într-o secție de votare din cadrul CECE 26, Rezina și într-o secție de votare din cadrul CECE 37, pentru alegătorii din stânga Nistrului. Au fost notate numele și numerele de identificare ale alegătorilor, membrii BESV explicând că datele vor fi introduse în sistemul SIASA de îndată ce conexiunea la internet va fi restabilită.

aproape toate (97%) secțiunile de votare monitorizate, observatorii nu au raportat prezența unor persoane neautorizate¹⁰¹.

31% din secțiunile de votare monitorizate în timpul votării au fost evaluate ca fiind accesibile pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, în timp ce 31% din secțiunile de votare au necesitat asistență minoră, iar 38% au fost evaluate ca inaccesibile.

Birourile electorale ale secțiilor de votare au fost apreciate de observatori cu calificativul „bine”¹⁰² sau „foarte bine”¹⁰³ în toate secțiunile de votare observate.

C. Procesul de numărare

ENEMO a urmărit procedurile de închidere și de numărare a voturilor la 10 secții de votare. Toate secțiunile de votare monitorizate s-au închis la timp și nu au fost raportate cozi în niciuna dintre ele în momentul închiderii.

Toate birourile electorale ale secțiilor de votare monitorizate au activat cu membri suficienți și nu a fost nevoie de înlocuirea membrilor birourilor, nici a operatorilor sistemului SIASA în timpul zilei.

Procesul de numărare a început la timp la toate secțiunile de votare monitorizate. Camerele video au fost poziționate corect și au înregistrat la toate secțiunile de votare monitorizate în timpul procesului de numărare. La nouă din zece secții de votare monitorizate, procedurile de numărare au fost respectate în mod corespunzător, iar procesele verbale au fost completate în conformitate cu prevederile legislației.¹⁰⁴

Prezența unui membru dintr-un alt birou electoral al secției de votare a fost observată într-o secție de votare monitorizată în timpul numărării, iar într-o altă secție de votare o persoană care nu era membru al biroului electoral respective a ajutat la împachetarea materialelor. Toți observatorii prezenți au avut posibilitatea să monitorizeze și toate persoanele care au acest drept, au primit copii ale proceselor verbale în toate secțiunile de votare monitorizate. Nu au fost depuse contestații oficiale la secțiunile de votare monitorizate în timpul numărării voturilor.

Măsurile de protecție au fost respectate de toate persoanele responsabile în una din zece secții de votare monitorizate¹⁰⁵.

¹⁰¹ Într-un caz, în cadrul CECE 5, Basarabeasca, a fost observată prezența nejustificată a unui ofițer de poliție, în timp ce în 5 cazuri au fost prezente în secțiunile de votare persoane fără ecusoane corespunzătoare: 2 cazuri în CECE 23, Nisporeni, 2 cazuri în CECE 16, Edineț și 1 caz în CECE 2, Bălți.

¹⁰² 72% din secțiunile de votare monitorizate.

¹⁰³ 28% din secțiunile de votare monitorizate.

¹⁰⁴ Într-un caz buletinele nefolosite nu au fost numărate.

¹⁰⁵ În nouă din zece secții de votare, distanța socială nu a fost respectată; în opt din zece secții de votare, persoanele nu purtau măști de protecție în mod corespunzător; iar în trei din zece secții de votare, persoanele nu foloseau produse de dezinfectare pentru mâini.

La toate secțiile de votare monitorizate, materialele electorale au fost împachetate și sigilate în conformitate cu prevederile legislației, fără abateri substanțiale de la proceduri. Birourile electorale ale secțiilor de votare au fost evaluate în procesul numărării cu calificativele „foarte bine”¹⁰⁶ sau „bine”¹⁰⁷ în toate secțiile de votare monitorizate.

D. Transmiterea materialelor la consiliile electorale de circumscripție (CECE) și activitatea acestora

Observatorii ENEMO au monitorizat procesul de transmitere și preluare a materialelor electorale la 10 consilii electorale de circumscripție. Transmiterea materialelor a fost efectuată în mod corespunzător și urmând procedurile în toate secțiile de votare în care ENEMO a monitorizat acest proces.

În toate consiliile electorale de circumscripție monitorizate, observatorii autorizați au avut posibilitatea să monitorizeze procesul în mod corespunzător, și opt din zece consilii nu păreau să fie supraaglomerate, dar au fost observate cozi lungi de oameni la intrare. În nouă din zece cazuri, sediile consiliilor electorale de circumscripție monitorizate au fost evaluate ca fiind corespunzătoare și cu o configurare adecvată pentru transmiterea materialelor electorale.

Într-un caz, consiliul electoral de circumscripție¹⁰⁸ a trebuit să transmită procesul verbal biroului electoral al secției de votare¹⁰⁹ pentru revizuire, din motivul că lipseau semnăturile membrilor biroului respectiv și au fost indicate date incorecte.

Activitatea consiliilor electorale de circumscripție a fost evaluată pozitiv de către observatorii ENEMO (foarte bine¹¹⁰ sau bine¹¹¹) la toate CECE-urile observate și apreciată ca simplă și transparentă în toate cazurile monitorizate.

Observatori

Cadrul legal stabilește că observatorii sunt în drept să monitorizeze procedurile electorale și să participe la toate ședințele organelor electorale, să aibă acces la toate informațiile electorale, listele electorale și la procesele verbale întocmite de organele electorale. De asemenea, observatorii naționali pot depune sesizări cu privire la încălcări care ar trebui examinate de către președintele organului electoral. Misiunea nu a fost informată cu privire la careva probleme sau impedimente cu care s-ar confrunta observatorii, fie naționali sau internaționali.

¹⁰⁶ În 40% din secțiile de votare.

¹⁰⁷ În 60% din secțiile de votare.

¹⁰⁸ CECE 34, Telenești.

¹⁰⁹ CECE 34/15.

¹¹⁰ În 4 din 10 secții de votare.

¹¹¹ În 6 din 10 secții de votare.

Organele electorale au comunicat deschis cu observatorii ENEMO, au avut întâlniri și au oferit informații la cerere. Observatorii ENEMO nu au întâmpinat probleme în timpul monitorizării procedurilor din ziua alegerilor.

CEC a acreditat 2.436 de observatori la aceste alegeri. Dintre aceștia, 1.800 de observatori naționali, reprezentând 6 asociații publice din țară (Promo-LEX, Mirad, Forța Veteranilor etc.). De asemenea, 636 de observatori internaționali, reprezentând 17 misiuni diplomatice acreditate în Republica Moldova, 30 de experți electorali internaționali din 11 autorități electorale străine și 606 reprezentanți ai 14 organizații internaționale (ENEMO, OSCE-ODIHR, Comunitatea Statelor Independente (CSI), Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, Adunarea Parlamentară a OSCE etc.).

Despre ENEMO

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) este o organizație neguvernamentală internațională care reprezintă o rețea de organizații civice neguvernamentale naționale, fondată pe 29 septembrie 2001, la Opatija, Croația. Aceasta este formată din 21 de organizații de monitorizare naționale din 17 țări din Europa Centrală și de Est și Asia Centrală, inclusiv 2 state ale Uniunii Europene.

ENEMO își propune să susțină interesul comunității internaționale în promovarea democrației în regiune prin evaluarea proceselor electorale și a mediului politic și prezentarea unor rapoarte de monitorizare corecte și imparțiale. Misiunile internaționale de observare ale ENEMO utilizează repere și standarde internaționale pentru alegerile democratice pentru a evalua procesul electoral și cadrul legal al țării gazdă. ENEMO și toate organizațiile membre ale acesteia au aprobat Declarația de principii privind observarea alegerilor internaționale din 2005 și Declarația principiilor globale pentru observarea și monitorizarea non-partizantă a alegerilor de către organizațiile civice. Fiecare observator al ENEMO a semnat Codul de conduită pentru observatorii electorali internaționali.

Organizațiile membre ale ENEMO au monitorizat peste 250 de alegeri naționale și au instruit peste 240.000 de observatori.

Până în prezent, ENEMO a organizat 35 de misiuni internaționale de observare a alegerilor în 10 țări: Albania 2021, Alegeri parlamentare; Moldova 2020, Alegeri prezidențiale; Muntenegru 2020, Alegeri parlamentare; Serbia 2020, Alegeri parlamentare; Ucraina 2020, Alegeri locale; Moldova 2019, Alegeri locale; Ucraina 2019, Alegeri parlamentare anticipate; Ucraina 2019, Alegeri prezidențiale; Moldova 2018-2019, Alegeri parlamentare; Armenia 2018, Alegeri

parlamentare anticipate; Moldova 2016, Alegeri prezidențiale; Ucraina 2015, Alegeri locale; Ucraina 2014, Alegeri parlamentare; Ucraina 2014, Alegeri prezidențiale; Ucraina 2013 – organizarea repetată a alegerilor parlamentare din 2012 în 5 MEC; Kosovo 2013, Alegeri locale, primul tur; Ucraina 2012, Alegeri parlamentare; Kosovo 2011, organizarea repetată a alegerilor parlamentare; Kosovo 2010, Alegeri parlamentare; Kârgâzstan 2010, Alegeri parlamentare; Ucraina 2010, Alegeri prezidențiale, turul doi; Ucraina 2010, Alegeri prezidențiale, primul tur; Kosovo 2009, Alegeri locale; Moldova 2009, Alegeri parlamentare; Georgia 2008, Alegeri prezidențiale; Kârgâzstan 2007, Alegeri parlamentare; Ucraina 2007, Alegeri parlamentare; Ucraina 2006, Alegeri locale în Poltava, Kirovograd și Cernihiv; Ucraina 2006, Alegeri parlamentare; Kazahstan 2005, Alegeri prezidențiale; Albania 2005, Alegeri parlamentare; Kârgâzstan 2005, Alegeri prezidențiale; Kârgâzstan 2005, Alegeri parlamentare; Ucraina 2004, Alegeri prezidențiale, organizarea repetată a turului doi; Ucraina 2004, Alegeri prezidențiale.

Organizațiile membre ale ENEMO sunt: Centrul pentru Inițiative Civice – CCI, Bosnia și Herțegovina; Centrul de tranziție democratică – CDT, Muntenegru; Centrul de Monitorizare și Cercetare – CeMI, Muntenegru; Centrul pentru Alegeri Libere și Democrație – CeSID, Serbia; Mișcarea pentru apărarea drepturilor alegătorilor „GOLOS”, Rusia; GONG, Croația; Societatea internațională pentru alegeri corecte și democrație – ISFED, Georgia; Asociația KRIIK, Albania; Asociația Cetățenilor MOST, Macedonia; Promo-LEX, Moldova; OPORA, Ucraina; Societatea pentru Cultura Democrată SDC, Albania; Centrul anticorupție Transparency International (TIAC), Armenia; Centrul de monitorizare a alegerilor și studii democratice (EMDS), Azerbaidjan; Comitetul Helsinki din Belarus (BHC), Belarus; FSCI, Kazahstan; Institutul Democrat din Kosovo (KDI), Kosovo; Coaliția pentru democrație și societatea civilă, Kârgâzstan; Centrul de Cercetare, Transparență și Responsabilitate (CRTA), Serbia; Obcianske OKO (OKO), Slovacia; Comitetul Alegătorilor din Ucraina (CVU), Ucraina.